

ŽIVLJENJE IN SVET

2

Knjiga
9.

11. januarja

19 Ljubljana 31

Življenje in svet

Ilustrovana tedenska revija

Izhaja vsak petek in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. — AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. — AMERIKA in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflejeva ulica 5.

VSEBINA št. 2: Jos. Wester: Baltazar Hacquet. — M. Scott: Kraljevska beseda (nadaljevanje). — E. Calthorpe: Na Hudičevih otokih (nadaljevanje). — Razvoj letalstva v sliki in besedi (nadaljevanje). — W. Bölsche: Iz knjige »Ljubezensko življenje v prirodi«. — Ivan Podržaj: Krivda Elija Piona (nadaljevanje). — Lezginka. — Eros se bliža Zemlji. — Jean Thomas: Eno leto v osrednji Afriki. — Sonja na Dunaju. — Ako še ne veš. — Tedenski jedilni list. — Zanimivosti iz medicine. — Karikature. — Luč in knjige. — Humor v slikah. — Uganke in zanke.

Katero slovensko knjigo ste čitali v minulem letu?

Kateri slovenski pisatelj Vam je najljubši in zakaj?

Katero knjigo ste čitali v srbohrvaščini ali v drugih slovanskih jezikih?

Ali ste čitali tuje avtorje in katere?

Katera knjiga Vam je najbolj pri srcu?

Blagovolite poslati svoj odgovor najkasneje do 20. t. m. Odgovore bomo priobčili.

Luč in knjige

R. Wirth je po dolgih poskusih dognal, katere barve v vezavi knjig kljubujejo solnčni svetlobi ter ne obledé. V ta namen je izpostavil po več tednov solncu raznobarvne platnice iz enakega papirja in enakih snovi. Pas iz neprosojnega papirja, s katerim je bil ovit slednji izvod, je pokazal izpremembo. Evo izida (ne omenivši barv, ki se niso prav nič predrugačile).

Kromovo rumenilo: temnejše in rdečkasto.

Temna okra: močno obledí in potegne na zeleno.

Siena: krepko popusti in povleče na sivozeleno.

Sepija: je posvetlela, vendar ohranila svoje barvno somerje.

Svetlo-rdeča: potemni.

Rožnata: potegne na sivo rumeno.

Črešnjava: otemni, se spreobrne v rjavo rdečo ter izgubi svoj sijaj.

Karmín: posvetli.

Svetlo vijolična: posivi in izgubi svojo sijajino.

Srednje vijoličasta in modro vijoličasta: preideta v sivo.

Kobalt: se docela izprevrže v sivo.

Ultramarin: se ojasni.

Modruljica (turkec, kalait): posivi.

Vsi odtenki zelenila: se izvržejo v sivino.

Siva: nekoliko požolti.

Najbolje se upirajo svetlobi te-le barve: neapelsko žoltilo, citronovo rumenilo, svetla okra, svetla oranžna, temna oranžna, temno zelena, sivkasto rumena, bela, črna, temno siva.

Vojskovodja in pater

Pater Jožef je bil v posebni milosti pri kardinalu Richelieuju in si je drznil poseči v slednji pomenek, ki ga je kardinal imel z odličnimi osebami. Tako se je neki dan razgovarjal z vojvodo Bernardom Weimarskim o vojaškem pohodu v Nemčijo. O. Jožef pristopi in jame nepozvan dati nasvete. »Vidite, gospod vojvoda, najprej zavzemite tole trdnjavo,« pri tem je pokazal na zemljevid, »potem tole...« — »Ne zamerite, pater Jožef,« mu seže vojvoda Bernard z nasmeškom: »utrdba se ne jemlje s prstič

ŽIVLJENJE IN SVET

ŠTEV. 2 LJUBLJANA, 11. JANUARJA 1931. KNJIGA 9.

Zimske radosti

Jos. Wester

Baltazar Hacquet

Njegovo življenje in delo

V zbirki »Große Bergsteiger«, ki jo izdaja Bergverlag Rud. Rother v Monakovem, je pred kratkim izšla monografija: Belsazar Hacquet. Leben und Werke. Zanimivo delo je priredil dr. Georg Jakob, ki se že več let intenzivno bavi s študijem o Hacquetu, tem znamenitem prosvetljencu, ki je v teku svojega burnega življenja prepotoval vso Srednjo Evropo in velja za enega izmed prvih znanstvenih preiskovalcev Vzhodnih Alp. Polnih dvajset let je preživel v naši domovini, v Idriji in v Ljubljani (1766 do 1787); obhodil je vse slovenske pokrajine in je uspehe svojih znanstvenih preiskav, zlasti v prirodopisnem in etnografskem ozirju, objavil v več knjigah in manjših spisih.

Iz omenjene najnovejše monografije hočemo posneti dve poglavji: Hacquetov življenjepis in opis njegove hoje na Triglav. Vmes pa vpletemo odstavke, ki smo jih povzeli iz Hacquetovih spisov, zlasti iz njegovega glavnega dela »Oryctographia Carniolica« (Rudopis Kranjske), ki je izšlo v 4 zvezkih v Lipskem v letih 1778—1789.

Pripominjamo, da je Hacqueta kot znanstvenega preiskovalca slovenskih pokrajin in opisovalca našega naroda ter tedanjih kulturnih razmer dr. A. Pirjevec po zasluženju sprejel v zbirko »Slovenski možje« (Mohorjeva knjižnica, št. 20). — Glej tudi Slov. biografski leksikon, zvez. 2., str. 284—287.

Baltazar (Belzazar) Hacquet* se je rodil l. 1740. (ali 1739.?) v primorskem mestecu Leconquet v Bretanji na Francoskem iz neznanega rodu. Svojih staršev ni nikoli poznal; dognal je le to, da mu je bil oče član stare plemeniške rodbine Dasi je bil v poznejših letih razpisal nagrado 12 ljudrov za tistega, ki bi mu pojasnil njegovo pokolenje, se ni nihče oglašil. Neznani mu sorodniki so skrbeli zanj, da se je naučil v več jezikih brati in pisati. V jezuitskem kolegiju v Pont-à-Mousson je dobil humanistično izobrazbo in dosegel doktorat filozofije. Nato je študiral v Parizu medicino ter potoval po

Španskem in Angleškem. Ko se je leta 1757 vrnil v domovino, so ga potaknili v francosko mornarico. Kot mornariški prostak se je udeležil osvojitve otoka Minorke (v Tirenskem morju). Pozneje je kot prostovoljec v francoski armadi prišel v angleško ujetništvo, kjer je vršil službo kot ranocelnik. Naslednje leto (1758) je prišel zopet nazaj v Francijo in se je kot kirurg udeležil bitke pri Krefeldu; tu je ranjen prišel Prusom v roke. V njih vojski se je boril pri Zorndorfu proti Rusom; odtod je došel na Saksonsko, kjer so ga na češki meji ujeli Avstrijci. V armadi generala Laudona mu je v bitki pri Kunersdorfu (1759) oslabil vid. Čez zimo je ostal na Saksonskem, kjer se je začel zanimati za rudarstvo.

L. 1760. je bil na podlagi lažnive ovadbe na tem, da ga ustrele. Nepojasnjeno je, s čim je dal povod za ta postopek. Izstopil je iz armade in se vrnil leta 1761. v Francijo, kjer je iz zanimanja za prirodoznanstvo in zdravilstvo obiskoval bolnice v Parizu in Montpellier-u. Njegovemu narodu »prirojena nestanovitnost« (»mon inconstance nationale«) ga je l. 1762 zopet napotila k avstrijski armadi v Prago, kjer je v invalidski bolnici vršil službo polkovnega kirurga in učitelja anatomije, dokler niso po končani sedemdesetletni vojni (1763) kakor druge tuje tako tudi njega odpustili iz službe. Dejstvo, da so mu bili prej pismeno zagotovili stalnost v službi, a so ga vzlic temu odslovili, je Hacqueta tako ozlovoljilo, da je sklenil, »krščanstvu se za vedno odpovedati«; tega sklepa se ni docela držal. Odpotoval je v Carigrad, a je spotoma v Besarabiji obolel za kugo. Okreval je ter se vrnil malo dušen in brez sredstev na Erdeljsko, kjer ga je betežnega sprejel k sebi neki prijatelj, portugalski polkovnik. Tu se je Hacquet duševno in telesno opomogel; spomin, ki mu je bil v bolezni opešal, si je zopet ojačil »z mrzlimi kopelmi in s knjižnico svojega prijatelja. Leta 1764. se je vrnil na Dunaj in tu je leto dni poslušal na univerzi predavanja o medicini, fiziki, pravo-znanstvu i. t. d. Seznanil se je s slovečim domačim zdravnikom cesarice Marije Terezije

*) Hacquet, izg. Akké, gen. Akkéta.

Gerhardom van Swietenom, po čigar posredovanju je bil sprejet v avstrijsko državno službo. S tem se je Hacquetu izpolnila srčna želja.

L. 1766. je prišel kot rudniški zdravnik v Idrijo in tu se je poleg svojega poklica posvetil znanstvenemu raz-

kov na Pohorju, Gorjancih in Snežniku; znan mu je bil ves Kras od Nanosa do Velebita in Dinare. Uspehe svojih znanstvenih raziskovanj je priobčeval v obsežnih spisih, katerih najiminitnejši so: *Oryctographia Carniolica* (v 4 delih, Lipsko, 1778—1789),

Baltazar Hacquet

iskovanju kranjske dežele v mineraloškem, botaničnem in narodopisnem pogledu. V ta namen je porabil ves svoj prosti čas, ne manj tudi potem, ko je prišel l. 1773. kot profesor anatomije, kirurgije in babištva v Ljubljano. O vsakoletnih počitnicah, t. j. v poletnih mesecih, je potoval ter prehodil vse gorske predele od Švice preko Tirolov in Dolomitov do skrajnih odrast-

Plantae alpinæ carniolicæ (Dunaj 1782), *Mineralogisch-botanische Lustreise vom Berge Terglou ...* (Dunaj 1784), *Physikalisch-politische Reise aus den Dinarischen durch die Julischen Alpen* (v 2 delih, Lipsko, 1785) in končno glavno etnografsko delo: *Abbildung und Beschreibung der südwest und östlichen Wenden, Illyrer und Slaven.*

Hacquet zasluži z vso pravico ime neumornega pionirja alpskega proučevanja in velja pač za enega izmed najpodjetnejših in najbolj veščih turistov vseh časov. Že l. 1777 je poskusil svoj prvi vzpon na Triglav*, a je mogel tedaj dospeti le do Konjske planine, odnosno na Mali Triglav Šele l. 1778. mu je uspelo, da je došel na sam glavni vrh L. 1779. in 1781 se je vzpenjal tudi na Veliki Klek (Grossglockner), l. 1782. pa je bil drugič na vrhu Triglava.

Hacquet je bil kot priznan znanstvenik v živahnem dopisovanju z vsemi znamenitimi zastopniki zadevnih znanstvenih strok v Avstriji, Nemčiji, Italiji, Franciji in Rusiji; enajst učenih družb in akademij ga je imenovalo za svojega dopisujočega ali častnega člana. Za njegovega bivanja v Ljubljani so ga posetile odlične osebe, med njimi tudi cesar Jožef II. in njegova sestra nadvojvodinja Marijana L. 1781 so ga predstavili tudi velikemu knezu, poznejšemu ruskemu carju Pavlu I. — Težka nesreča ga je zadela l. 1774., ko je bil veliki požar uničil ves šentjakovski okraj z jezuitskim samostanom vred: ogenj mu je pokončal velik del knjižnice in vso korespondenco imenitnih mož.

Že l. 1785 se ga pozvali kot profesorja na univerzo v Lvovu, a šele l. 1787 se je odzval častnemu vabilu, »ko je bil svoje raziskovanje v južnem delu monarhije dovršil«. L. 1805 se je z univerzo vred preselil iz Lvova v Krakov L. 1810 je 70 let star, dal slovo akademičnemu delovanju ter se je preselil na Dunaj, kjer je umrl dne 10. januarja 1815 za »onemoglostjo«.

Hacquet je ostal v dobi glavnega razmaha svoje znanstvene delavnosti samec, zvest načelu, ki ga poudarja v »dodatku« k svojemu potopisu »Neueste physikalisch-politische Reisen durch die Karpathen« (str. 226): Popotni prirodopisec da mora biti neozhe- nien, zakaj če ima svojo ženo rad, kakor to zakonski stan zahteva, utrpi pri ločitvi dosti svojega poguma; oženjenec se manj upa, ker se kot oče nedoraslih otrok ne mara in ne more rad spuščati v nevarnost, in naposled, ker ima dolgotrajna in pogostna odsotnost za posledico, da se lepi spol navzame odvratnega mišljenja... Šele v staro-

sti 60 let, ko se je moral že odreči napornejšim potovanjem, je Hacquet vzal za ženo »krepostno deklico, čedno, staro 20 let, ter je živel z njo v popolni harmoniji kot poštenjak («Biedermann»)«. L. 1809 mu je ljubljena žena umrla. L. 1812 je še pisal svojemu prijatelju z Dunaja: »Tu živim povsem zadovoljen v družbi edine krščevnice (posla) in psa ter se ne brigam za ves svet... ker nimam s šolmaštrijo («Schulfuchserey») nič več opraviti in mi ni treba za nekaj sto goldinarjev ob žrtvovanju vsega svojega premoženja vpiti, da bi tepcem kaj v glavo vbil. Ker pa sem zdaj kot peto kolo («fünftes Rad») pri rudarskem kolegiju s 1000 tolarji upokojen, mi ni treba nič delati in se pri tem nič slabo ne počutim...«

O Hacquetovem značaju pričajo razne izjave, vpletene v njegovih spisih, ter še deloma ohranjena korespondenca. Hacquet je bil samobitna osebnost močne volje in malce kolericnega temperamenta. Odlikovala ga je skoraj špartanska preprostost, strogost do samega sebe, nepodkupljiva pravičnost, brezobzirna resnicoljubnost, poštenost in samostojnost prepričanja. Povsod je skušal le resnico dognati. Ni se dal slepiti po pridobljenem ugledu veljakov »Najbolj vzvišeni veleum na tem svetu je podvržen človeški slabosti, da se lahko moti; zakaj природа ni vedno nagnjena, da bi se ravnala po domnevem merilu nekaterih učenjakov... Javno moram priznati in povedati, da ljubim resnico, zakaj vedno mi je bil pred očmi stari rek: Amicus Plato, sed magis amica veritas. («Ljub mi je Platon, toda še ljubša mi je resnica.»).

Kot odločen pristaš francoskih racionalistov in tipičen predstavitelj tedanje prosvetljene dobe je zlasti v naših krajih naletel često na hud odpor duhovščine, ki ga je smatrala za nevarnega rovarja in novotarja, dasi je imel prijatelje tudi med visokim klerom. Naravno, da je odobral dalekosežne reforme cesarja Jožefa II. V svoji avtobiografiji piše o njem: »Jožef je edini veliki mož, ki ga je imela avstrijska cesarska hiša in se noramo le čuditi, da je mogel to veličino doseči vzli: slabi vzgoji, ki so mu jo dajali nevedči učitelji in preklicana duhovščina.«

Kot znanstveni preiskovalec je bil Hacquet neumoren delavec. Skozi dvaj-

* Gl. Hacquetov opis njegove hoje na Triglav v naslednjem poglavju tega članka.

set let je žrtvoval vsakokratne poletne počitnice le za študijska potovanja, ki so bila v tisti dobi, ko ni bilo ne gladkih cest, ne gorskih poti, združena z velikim telesnim naporom, z znatnimi stroški in z vsakršnimi neprilikami. Potoval je večidel sam, s svojim konjičem prepričan usodi; tako je žrtvoval svoje premoženje in svoje moči znanosti in blaginji države, za plačilo pa mu je često bilo le zaničevanje in posmeh (Oryct. carn., predgovor k IV. delu)

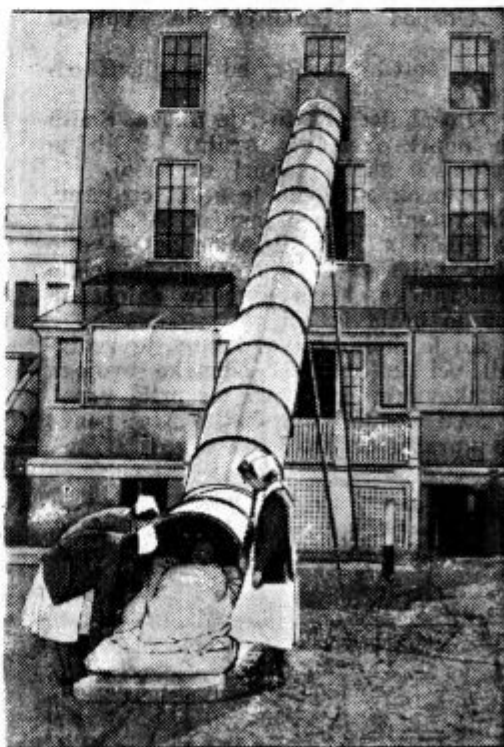
Slovenskemu jeziku, ki se je proti koncu 18. stoletja jedva jel uveljavljati v kulturnem življenju, je Hacquet, dasi tujec in vnet zagovornik dunajskih absolutističnih reform, iskreno priznaval prvo mesto v naših pokrajinah. Kako pozornost je moralo v nemškem znanstvenem in političnem svetu zbuditi dejstvo, da je na čelo svojega glavnega dela »Oryctographia« zapisal pomembno geslo edino v slovenskem jeziku: »Brez vse želje enega dobička inu brez neresnice, ampak iz zgolj nagnjenja, tó povedati, kar se je videlo in izkusilo, iz ljubezni proti eni deželi tega najmočnejšega in najbolj razširjenega folka od tega starega svetá.« Če za nič drugega, bi morali Slovenci in Slovani sploh biti Hacquetu hvaležni za to vzneseno posvetilo. In na zemljevidu slovenskega ozemlja, ki se nahaja v treh listih kot priloga »Oriktografiji«, — to so obenem prvi kartografski dokument alpinskega preiskovanja, — je Hacquet rabil zgolj sloven. imena in je le redkokje pristavil tuji naziv. Tako čitamo na Hacquetovem zemljevidu imena: Lublana, Loka, Krain (Kranj), Radolza, Bleid, Goriza, Koper, Pazna (Pazin), Reka, Nou mesto, Gotzheuiß (Kočevje, brez nemškega imena), Kamelk (Kamnik), Ublach (Beliak), Celautz oder Clagenfurt; dalje rečna imena: Sava, Lublanshza, Kerka, Sozha; gore: Terglou (tudi Terklou), Golza (Golica), Utzhka itd. Sploh pritiče Hacquetu zasluga in priznanje, da je takratno še v razvoju se nabajajočo kartografijo on kot prvi postavil v službo alpinskega raziskovanja.

Zgolj znanstveni nagibi so dajali Hacquetu pobudo, da je dobršen del svojega življenja posvetil mineraloškemu in botaničnemu preiskovanju naših Alp. Hacquet je prvi zasledil v triglavskem okrilju glasovito cvetko »Scabiosa Trenta«, ki je vse nasledni-

ke botanike in prirodoljube kakor »roža mogota« mikala in vabila na skalnata pobočja našega Triglava. Kaj čuda, da je prav ta čudežna cvetka postala najbolj oduševljenemu alpinistu, Homeru Julijskih Alp, Juliju Kugyju, tajnostni simbol njegovega planinskega hrepenenja! Najiskrenejši ljubitelj naših veleplanin, dr. Kugy, je pač z vso pravico zatrdil, »da se zgodovina turistike v Julijskih Alpah kakor sploh zgodovina vzponov na njih visoke vrhove začenja z Baltazarjem Hacquetom. Kar pomeni Saussure*) za Montblanc, to je Hacquet za Triglav.«

*) Horacij Benedikt Saussure (izg. Sostür), profesor v Zenevi, je raziskoval zlasti Savojske in Vališke Alpe ter se je kot drugi povzpel na vrh Montblanca leta 1787. Njegovo glavno delo so: »Voyages dans les Alpes« (»Potovanja po Alpah«) v 4 zvezkih (1779—1796).

Kako rešujejo v Ameriki bolnike pri požaru

Ameriške bolnice so si omislile dolge nad en meter široke cevi za reševanje bolnikov pri požarih. Bolnik zdrči, dobro zaviti, iz goreče hiše na prosto

M. Scott

Kraljevska beseda

(Nadaljevanje)

Cez nekaj trenutkov si je dežurni narednik, ki je hodil obzirno odzad, moral priznati, da je novi častnik jako podkovan v vojaških zadevščinah.

Nič izrednega se ni naključilo vse do hipa, ko so dospeli pred vrsto zgradbic, kjer so bila stanovanja ne-oženjenih častnikov, kakor je bil Smith pozvedel.

»Vse je zdaj prazno«, je pojasnil častnik, »razen onega, kjer stanuje najstarejši. Ta straži gospoda Bradleya, častnika, ki je zaprt in pride pred vojaško sodišče«.

»Z jetnikom bom govoril«, je rekel Smith na kratko.

Medtem ko sta prvi podčastnik in narednik čakala zunaj, je častnik spremlil Smitha v eno izmed poslopij in mu predstavil poročnika, postavljenega za stražo svojemu tovarišu.

»Gospod Bradley?« je vprašal Smith.

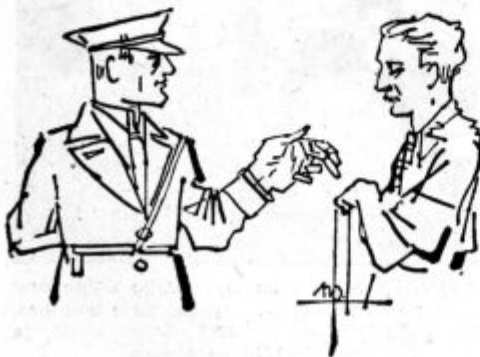
»V sosedni sobi«, se je glasil odgovor.

»Počakajta oba tu«, je ukazal Smith in odprl naslednja vrata, ki jih je vstopivši skrbno zaprl za seboj.

Golorok mladenič je sedel ob oknu. Na kolenih je imel usnjat pas, ki ga je gladil s cunjjo. Imel je zelo svetlo sinje oči in vse na njem ga je delalo prikupnega, samo globoka žalost se mu je brala iz oči.

Ko je Smith zatvoril duri, je vzdignil oči in opazivši odznake svojega obiskovalca, se je pri tej priči vzpel.

»Ali vedno sami čistite svoj pas?« je vprašal Smith.

»Da«, je mirno odgovoril mladi častnik. »Nosil sem ga med veliko vojno in ne maral bi nikomur prepustiti skrbi, da bi ga snaži!«.

»Sedite, prosim; gospod Bradley«, je nadaljeval Smith. »Začasno vršim poveljstvo nad bataljonom in sem prišel gledat, ali se nimate kaj pritožiti«.

»Ne, gospod«, je odgovoril Bradley in zrl v svojega velikega posetnika, ki je sedel na postelji in malomarno prižgal svaljčico. »Kraljev pravilnik se točno izvršuje.«

»Obdolženi ste, da ste sleparili v igri z nekim svojim tovarišem«, je rekel Smith. »G. Jennings je menda našel kvarto v vašem rokavu«.

»Da, to je res«, je odvrnil Bradley pobito.

»Hočete reči, da vas bodo spoznali krivega?« je pozvedal Smith.

»Zdi se mi, da stvar ni bog ve kolike važnosti«, se je oglasil Bradley obupano.

»Pa, ali ste res krivi?« je naglo izustil Smith.

»Nisem«, je dahnil Bradley s slabotnim glasom.

In zopet je pričel drgniti svoj pas.

»Poslušajte me, dečko«, je dejal Smith, ki je stopil po sobi in položil dlan mladeniču na ramo. »Branite se! Pomagal vam bom, a samo malo časa imam za to. Je li bilo kako sovraštvo med vami in Jenningsom, človekom, ki je potegnil karto iz vašega rokava?«

»Prav nič«, je rekel Bradley, a se ni ozrl na višjega častnika, ki je stal poleg njega.

»Potemtakem«, je pozvedal Smith in pri tem rahlo požvižgal, »je ženska vmes?«

»Ni«, je vzkliknil Bradley, ki je vstal ter izpustil pas na tla. »Kako prihajate do te domneve?«

»I, no«, je črnil Smith, ki se je vrnil in spet sedel na posteljo, »častnik, ki sam čedi svoj pas — odznak svojega čina — ima prevzvišene nazore, da bi varal tovariša, tudi častnika. Drugače ne more lagati, kakor da ščiti žensko. Vi pa ste se menda zlagali, ko ste izjavili, da ni mržnje med vami in Jenningsom. Sedaj vas ne bom

nič več izpraševal, vendar v vašo korist upam, da me boste izbrali za zagovornika, ki naj vas brani pred vojnim sodiščem.

Pol minute je poročnik John Bradley molče zrl majorju Avrelu Smithu v oči.

»Zahvalim vas«, je naposled potihem izustil. »Vi ste mi dali prvi žarek upanja... Vendar — to je mogoče neumno od mene — za nobeno stvar na svetu ne bom izrekel njenega imena med razpravo. Ako me hočete zagovarjati, morem samo dostaviti, da sem vam jako hvaležen«.

Nadaljnje Smithovo nadziranje ni dolgo trpelo. V danem trenutku se je ustavil pred staro kolnico, postavljeno na enem koncu zemljišča. Zvedel je, da uporablja to stavbo častnik, ki skrbi za vozarstvo, in da v njej začasno shranjuje gazolin.

Smith se je zasukal na petah brez prigovora ter se oddalil.

Oni večer je v oficirski obednici Smith sedel med pribečnikom in majorjem Grayem, ki je bil po službi malo mlajši od njega.

Majčkeno bolj na desni pa je njemu nasproti sedel poročnik Jennings, ki je zasledil karto v Bradleyevem rokavu.

Večkrat se je Smith obrnil s brezpomembnimi besedami na Jenningsa, toda temu se niti oddaleč ni sanjalo, da je izredno zanimiv predmet nadvse drznemu detektivu.

Kasneje pa je v vstopni sobi spustil na tla sveženj kart na tak način, da mu jih je Jennings skoro moral pomagati pobirati.

Kdor se je bavil s posebnim proučevanjem v tej smeri, prav lahko spozna ročnega kvartača v trenutku, ko njegovi prsti pridejo v dotiko s kartami.

Nastopna noč je bila zelo pokojna za severni bataljon, ali to je bil mir pred viharjem.

— — — —

Drugo jutro so se še mnogo vadili, da bi se pripravili za smotro, ki naj bi jo izvedlo Njega kraljevo Visočanstvo.

Smith sam ni prevzel zapovedništva, temveč je stal na vežbališču in s kratkimi stavki hvalil ali grajal, kadar je bataljon korakal mimo njega.

Ob koncu pregledbe je stopil med vrste in obstal pred neko četo iz stotnije A.

»Zakaj je ta najboljša v bataljonu?« se je okrenil proti naredniku, ki je nadomeščal odsotnega častnika.

»Ker je g. Bradley, ki nam poveljuje, tu najboljši poročnik, gospod«, se mu je naglo odgovorilo.

— — — —

Tisti večer je prišel Smith dokaj pozno v častniško obednico. Ob pol dvanajstih jo je zapustil in se nameril proti stanovanjem samskih častnikov. Luč je svetila ob oknih Jenningsovih sob.

Smith je šel mimo, ne da bi se bil kaj ustavil, zatem je izginil v temo, dokler ni došel do samotne kolnice, v kateri je prometni častnik shranil gazolin. Ta kolnica je bila zatvorjena z žabico, toda Smith je potegnil iz žepa

čuden zveženj ključev in vrata so se takoj zasukala v svojih tečajih. Samo nekaj minut pa je odprl dva petelina, da je začela gorljiva tekočina cureti po tleh. Ne oziraje se na opasnost, ki mu je morda pretila, je zataknil konec razcefrane vrvi v razo na stropu ter zapalil drugi konec. Potlej je šel urno ven in se izgubil v temino.

Major Avrel Smith, ki je začasno poveljeval severnemu bataljonu, je baš hotel prekoračiti ograje, ki so obdajale vojašnico, kar se je za poslopji pojavil rdeč svet. Plameni so se dvigali čedalje više proti nebu. Major Smith se je ustavil v globokem mraku.

Zdajci je straža zagnala krik:

»Straža na plan!«

Slišalo se je žvenketanje z orožjem, medtem ko je moštvo na nos na vrat

hitelo iz stražarnice in se uvrščalo v red pod poveljstvom nekega podčastnika.

Zadoneli so kratki ukazi, pomešani s kletvicami, Smith pa se ni ganil.

Naposled se je poveljnik straže zavedel položaja in v naslednji minuti je trobenta rezko in obupno zatrobila v noč: »Gori!«

Luči so se pričele svetlikati v temi in druga doglašala so se pridružila prvemu s turobnimi zvoki: »Gori!«

Častniki in podčastniki so metali ukaze na vse strani. Gruče moštva so jele vrėti iz poslopij in vrveti proti mestu požara. Vsi, častniki, podčastniki in moštvo so ostali tam in opravljali svojo dolžnost, dokler ni bila nevarnost odvrnjena.

Nekdo pa je bil, ki ni skušal znamenja za poplah: namreč Smith. Zurno je korakal po temi, ki ga je ovijala, in dospel do poslopij samskih častnikov.

Nihče ga ni videl, ko je stopil v Jenningsovo stanovanje. Zaklenil je vrata za seboj in zaprl oboknice. Jenningsove svetiljke so še brlele in svaljčica se je še kadila v trenutku, ko se je pojavil Smith.

Blizu pol ure se je mudil v stanovanju odsotnega oficirja, prebrskal vsako obleko, sleherno pohištvo in še celo posteljo. Našel je dve stvari, ki sta ga zanimali:

Najprej pismo med listi vojaškega priročnika ... pismo neke mladenke. Smith ga je prečital brez najmanjše obotave, kakor dober kirurg zareže v živo, kadar nanese potreba —

Trenutek je pomislil, potlej pa si vtaknil pisemce v žep. V starem čevlju je iztaknil nekaj drugega: predmet, ki ga je oprezno položil na prejšnje mesto, preden je odšel iz poslopja.

Medtem ko je bataljon mrzlično delal priprave za kraljevsko pregledbo, je vojno sodišče pozvalo predse poročnika Johna Bradleya.

Obtoženec je vstopil v dvorano z glavno pokonci, ali njegov pogled je pričal, da nima nobene nade več. Obenem se je prikazal major Avrel Smith, njegov odvetnik.

Bradley se je razdražljivo ozrl, ko so razglasili ime predsednika in članov sosveta.

Nobenega ni zavrgel in v kratkem je poslušal besedilo obtožnice, ki jo je predsednik čital:

»Poročnik John Bradley iz severnega bataljona je obtožen, da je skušal

oslepariti enega svojih tovarišev zvečer 18. avgusta, skrivaje karto v svojem rokavu, medtem ko so prijateljski igrali.«

Po kratkem presledku je predsednik poprijel za besedo:

»Se priznate krivega tega dejanja ali ne?«

»Nisem kriv, gospod,« je mirno odgovoril Bradley.

Častnik, ki je predsedoval, je tedaj pozval prvo pričo, namreč Jenningsa. Temu je bilo prav nerodno, kakor se je videlo, vendar to ni nič čudnega v sličnih okoliščinah.

Prisegel je, nato pa izpovedal:

»Zvečer 18. avgusta sem igral poker z obtožencem in tremi drugimi častniki. Obtoženec je imel dosti sreče in večkrat se mi je zdelo, da vidim...«

»Ugovarjam proti takemu podtikanju,« mu je segel Smith v besedo. »Kar se je pričlo dozdevalo, ni nikak dokaz.«

»Ta prigovor ima svojo vrednost,« se je oglasil eden izmed sodnikov.

»Obdolženec je imel veliko srečo,« je nato zopet poprijel Jennings malo drznejše, »in videl sem ga, kako je skril karto v svoj rokav. Izvlekel sem to karto na tak način, da je vsakdo mogel potrditi to dejstvo.«

»Major Smith,« je vprašal predsednik, »imate kaj vprašati?«

»Da, gospod,« je odvrnil Smith in prijel karto, ki je ležala na mizi. »Hotel bi prositi svedoka, naj nam pove, ali je ta karta označena z »Vzorec A«, prav tista, katero je potegnil obtožencu iz rokava.«

»Da, gospod,« je odgovoril Jennings. Smith si je ogledal karto čisto od

blizu in jo premeril z ravnilcem, ki ga je potegnili iz žepa.

»Rahlo znamenje je na robu te karte,« je nadaljeval. »Znak, o katerem govorim, se iztežka vidi, vendar se da z njim že dokazati, da je karto stiskalo neko orodje in pustilo na njej odtisk sedmih milimetrov in pol. Ali morete to razjasniti, gospod Jennings?«

»Ne, gospod,« je precej naglo odgovoril poročnik.

»Imate li morda kako orodje, ki bi bilo utegnito pustiti podobno sled, gospod Jennings?« je nadaljeval Smith.

»Jaz jaz ne vidim...« se je odzval Jennings. »Ugovarjam proti takšnemu vprašanju.«

Smith ni nič več izpraševal. Ko so mu vnovič prečitali njegovo izpoved, je zapustil Jennings precej urno posvetovalnico. Takoj je Smith zopet vstal.

»Prosim, naj se razprava prekine,« je rekel, »da bom mogel sosvetu podati točen dokaz.«

»Kakšen dokaz bo to?« je vprašal predsednik.

»Pokazal bom orodje, ki je napravilo vtisek sedmih milimetrov in pol na tej karti označeni kot »Vzorec A«, je odvrnil Smith.

»Seja je prekinjena,« je rekel predsednik.

(Dalje)

E. Calthorpe

Na Hudičevih otokih

V trdnjavi — Vohuni med jetniki — Nepravilno postopanje s kaznjenci

(Nadaljevanje)

Dazniki morajo ravnati s kaznjenci milo. Včasih jim razdele cigarete in odpro čez dan okenca v celicah, da se morejo pogovarjati s sosedi. Kljub temu je potovanje zelo mučno in ko pridejo kaznjenci v La

Pazniki preiščejo vsakega kaznjenca po končanem delu

Rochelle, stoje komaj še na nogah. Potovanje pa je bilo zanje kljub vsemu prijetna raztresenost, ker so neprestano prežali na priliko za pobeg. Vendar so pa zelo redki primeri, da skuša kaznjenec pobegniti. Pred nekaj leti se je kaznjencem posrečilo, da so se preskrbeli s pilami in si prepilili verige na nogah. Ko se je vlak bližal mali postaji, so kaznjenci nenadoma napadli paznike, jih pobili in hoteli zbežati. Tedajci pa so se oglasile puške iz dveh drugih celičnih vagonov. Sedem kaznjencev je bilo mrtvih, dva pa sta se pri skoku iz vagona tako ponesrečila, da sta podlegla poškodbam.

V La Rochelleu sprejemajo kaznjence številni pazniki iz trdnjave, ki so jo spremenili v ječo. Kaznjencem odvzamejo okove z nog, zato pa jih pripno po deset skupaj na dolgo verigo, ki ima na obeh straneh zapetne okove. Skrbno pazijo, da vsaki skupini mladih in močnih kaznjencev pridružijo tudi po nekaj starih in šibkih in je vsak beg izključen.

Stara trdnjava je igrala že za časa hugenotskih vojn veliko vlogo. Pozneje so bile v nji ogromne državne kleti, dokler jih niso slednjič spremenili v celice za kaznjence. La Rochelle je pokrajinska jetnišnica, kjer smejo kaznjenci ostati najdlje dva dneva. V tem času dobe dobro hrano in zelenjadno juho, ki je na

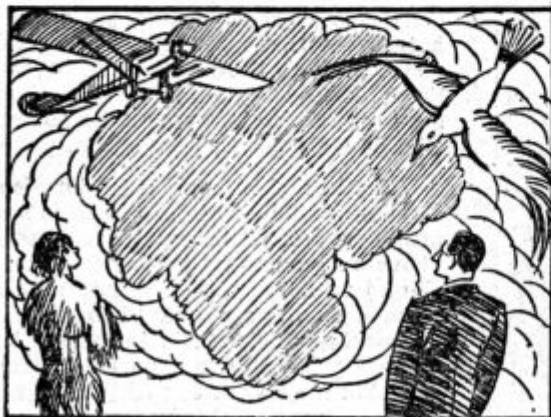
najboljšem glasu v francoskih kaznilnicah. Ta dobrota pa je zelo kratka. Ze

tretji dan odpravijo kolono naprej v pristanišče. Tam čaka kaznjence ladja s ce-

Kaznjenci na Hudičevih otokih morajo veslati med posameznimi otoki pod strogim nadzorstvom. Vsak beg je izključen.

RAZVOJ ZETALSTVA

Ko se je zavest v človeku više razvila, je njegova domišljija obdarila sonce, morje, oblak, veter in druge naravne pojave z življenjem. Tiste čase se človek še ni imel za gospod narave in groza pred njo je bila v njem osnovno čuvstvo.

V teku svojega razvoja je človek dolgo časa oboževal sonce. Dobrotni duh solnce je njegov bog.

licami, ki prepelje kaznjence v eni uri na otok St. Martin de Ré.

Ta otočič je prirodni raj, ki ga kvari samo temni bagno. Uro hoda je do pustega in mračnega poslopja. Pot vodi skozi cvetočo pokrajino, mimo bohotnih vrtov in travnikov, skozi bogate vasi. Povsod svobodno, vablivo življenje v nasprotju z življenjem, ki čaka kaznjence.

Jetnišnica je resnični bagno, kjer vlada železna disciplina. Blizu jetnišnice je stara citadela, katere garnizija je vedno pripravljena. Kaznjenci morajo tu skozi troje vrat in troje zidov, ki jih loči med seboj globok jarek kakor v srednjeveški trdnjavi. Ko jetnikom odvzamejo okove, jih slečejo in preiščejo. Pazniki namenoma postopajo brutalno z njimi. S to taktiko spoznajo uporneže in bojzaljivce. Zadnji so določeni za vohune. V bagnu je nadzorstvo brez vohunov nemogoče. »Mouchardi«, kakor jih imenujejo, morajo prebiti neko učno dobo ter uživajo razne ugodnosti. Da bi pa sojetnike lažje zvodili, se vedejo namenoma uporno in so kaznovani. Ostali jetniki vidijo v njih še večje trpine in vohuni so nemoteni v svojem poslu.

Življenje na otoku Ré je za večino kaznjencev doba muke. Tudi tu vlada zakon molčanja in miru. Delo je zelo trdo

in tako obilno, da ni mogoče vsak dan sproti opraviti odmerjenega obroka. Kazni so hude. Uporneže okujejo v železje in jih premeste v temne celice. Hrana je prav tako pičila kakor v Fresnesu. Poleg tega v tej jetnišnici nimajo kantine. Kaznjenc mora pripraviti jed v petih minutah, nato ga odvedejo na dvorišče, kjer mora običajno tekati z brzim korakom, kar je zelo utrudljivo, ker niso kaznjenci cikle.

Velika nepravilnost je v tem, da niso vsi kaznjenci »banjardi«, to se pravi, da niso vsi obsojeni na prisilno delo v Guyani. Med njimi so tudi »clochardi«. Če je bil n. pr. kakšen vagabund ali žepar večkrat obsojen in je nepoboljšljiv, ga smatrajo oblasti na Francoskem za neželjega v javnosti in ga pošljejo po prestani kazni v deportacijo. Takšen človek ni več kaznjenc, v Cayenni živi svobodno, vendar pa ne sme nikdar več zapustiti kolonije. Državna podjetja v Guyani, lesni obrati, čistilnice sladkorja, doki itd. morajo vzeti določeno število delavcev iz vrst »clochardov«. Zato pošiljajo »clocharde« na otok Ré, kjer ravnaajo z njimi prav tako kakor s kaznjenci.

Ta nepravilnost je dobila spomladi leta 1928. izraz v uporu, o katerem so fran-

SLIKI IN BESEDI

Strašna slika nevihte je šla ljudem še bolj do živega nego vzhajanje in zahajanje solnca. Časih, ko so častili narodi po več bogov, je postal »gromovnik« Jupiter glavni med njimi. Jupiterov posebni sel je bil orel, ki je dobil tako v človekovem mišljenju blisk za spremeljilca. V mnogih delih sveta so prepabivalci mislili, da povzročajo grom ptice s tem, ko letajo s krili. Bili so prepričani, da izvira blisk iz lesketanja ptičjih oči. Kitajski bog groma je imel ostroge kakor ptič in ptičji kljun; oborožen je bil z bodalom in kladivom.

coski listi le kratko poročali. Uprlo se je kakih 200 jetnikov. Garnizija je stopila v akcijo in po dveh dnevih je bil upor udušen. Število mrtvih so prikrivali, kolovodje upora so spravili v jetnišnico Rennes in »Martinière« je morala čakati dva meseca na odhod — dokler niso zamašili vrzeli z novimi jetniki.

Končno pa je tudi čakanja konec. V St. Martin de Ré pridejo številni pazniki iz Cayenne, kar pomeni, da bo parnik odplul. Pazniki prevzamejo kaznjence in jih odvedejo v Cayenne. Jetnišnica v Guyani se zdi kaznjencem pravi paradiz v primeri z ono v Ré, kajti tam smejo vsaj upati na možnost pobega...

Arglo American N. S. Copyrighted

Wilhelm Bölsche

Iz knjige „Ljubezensko življenje v prirodi“

Dne 2. januarja je dopolnil 70 let slavni nemški naravoslovec Wilhelm Bölsche. Malo jih je, ki bi znali tako m'kavno kot on pisati o skrivnostih in lepotah prirode, o življenju njenih neštevilnih bitij, o razvoju zemlje in človeka od pradavnih dob do danes. V tem je Bölsche mojster, pri katerem so se učili mnogi mlajši popularizatorji naravoslovja. Pravi umetnik je. Ena najlepših njegovih knjig — in spisal jih je mnogo — je posvečena ljubezni. Tu najdeš, kako se »ljubijo« najmanjše živi, pa vse do prstne zaljubljenosti pri višjih živalih in človeku. Za danes podajamo samo dva paberka iz njegove knjige »Das Liebesleben in der Natur«.

Ali poznaš staro knjigo Izza prvih dob krščanstva »filozofski dialog »Oktavius« Mnuucia Felixa? Nemara najprikupnejši mladokrščanski zagovor, ves preprost in nič vsiljiv glede izpreobračanja paganov. V dobi viharjev, ko je zemlja trepetala pod Cesarovim orožjem in ko je nova vera ležala pred panterji v arenah, vodi modroslovec svoje prijatelje k morju, na obrežje pri Ostiji. Utaboré se v mehkem pesku, zbirajo pestre školjke in tekmujejo, kdo bo dalje zalučil kamenčke, ki poskakujejo po srebrni gladni mirnega zrcala. Vidi se, kakor bi v tišini te preproste slike iz prirode odvihrale vse nevihte sveta in izginil ves njegov prah; kakor bi nas neka začaranost zaprla za nevidni zid. In tu, na dobrem mestu (tako pravijo v tem dvo-govoru) smo govorili o Bogu.

Dovoli, da bi tu govorili tudi o ljubezni.

I naše dni pretresajo viharji. Vse je razmajano; tudi najbolj preprosto vprašanje je potegneno v vrtinec. Svetovni nazori se podirajo: neizmeren prah napolnjuje dobo. Kdo ne bi zahrepenel, da bi ga takisto obdal takle nevidni zid, kdo ne bi hotel zasanjati — čeprav nad samim vélikim problemom sveta?...

O marsičem bi se bil hotel s teboj pomenkovati. O potu ljubezni skozi ve-

kove. O njenem nastajanju v živah. In kako se je vtelesila v človeku. Kako je postala človek v vsej njegovi grobosti — in človek po duhu. Moram ti pripovedovati i o surovem i o sladkem. Toda poglej samo brezmejni vigenj tega morja. Iz neomadeževane sinjine je nekoč stopilo življenje; v tisočih in tisočih oblikah zdaj procvita in se obnavlja vse tja do tebe na višku. Poglej v nebo, v njegovo neskončno, slepilno vedrino. Iz te sinjine večnega prostora so se iskresali svetovi kakor srebrni prah.

Zdi se mi, da na takem mestu lahko govoriš — a ne tako osamelo, kakor da bi izginili v daljavi zadnji viharji sveta, ali kakor da bi se dva otroka igrala z najsvetejšimi vprašanji prosto, kakor da se igrata z gladkimi kamenčki, ki jih mečeta v valove. Tu lahko govoriš tudi o surovem in divjem, a tako kakor bi se bilo že vse razblinilo v večno snjino in bi le še za hip vztrepetalo pred teboj v zraku kakor nežen, srebrn oblaček.

Ti in jaz — dva razunna človeka; mar ni res: dva človeka, ki se razume-ta med seboj? Skleniva torej zvezo, da se ne bova dala preplašiti od trnja in besnih prikazm; marveč bova bodro potovala po poti resnice. Od sinjine v sinjino.

Pripovedujva si torej o ljubezni...

✱

Osnovni pogoj vsakršne množitve, najsi bo na visoki ali na nizki razvojni stopnji, od bacila do človeka, je vedno obstoj individija. Ti si individij, tvoja žena je individij, tvoj sin takisto. Tisti le vrabec je tudi, prav tako kakor tale kuščar. Vsa zgodovina ljubezni je prav za prav poglavje mnogo obsežnejše knjige: zgodovine individija. Da bi iz enega mogla postati dva, je nujno, da bodi on najprej edinec. Na obstoju oddeljenih

snovi, takisto spoznaš, da obstoje majhne in najmanjše individualnosti, tako v spojinah kot celo v prvinah. Na njih vzajemnih odnosih, na njihovem individualnem vplivu je prav za prav zgrajena vsa kemija, in kemik deducira iz svojih računov, da so nujne celo tam, kjer ni več možnosti, da bi jih videli. Že posamezne mineralne snovi, predvsem prvine, imajo v sebi nekaj individualnega. Toda za velikimi različnost-

Viljem Bölsche

Po risbi K. Bauerja

individijev je slonela množitev bacilov. Pri tebi, človeku, je treba celo dveh individijev, da je ploditev mogoča.

In zanimivo je, da je zakonu o obstoju individualnega podvržena sama »neorganska« narava. Pogled kristal ametista! Ali si oglej razkošne kristale snežink, ki so ti ob ledenem zimskem dnevu obtičale na črni suknji. Z daljnogledom vidiš v prostoru zvezdnega kraljestva celo verigo posameznih stopenj individualizacije. Brezlična mežlica razpada v ozvezdja, kjer je solnce poleg solnca. A kakšen izrazit individij je šele naša zemlja. Dalje! Na področju kemije, ki prodorno proučuje in opazuje majčkene notranje edinice neorganskih

mi vrst v kemičnih spojinah in v prvinah, se povsod pojavljata kot najgloblje stoječi instanci — individija molekule in atoma; kemičen atom je celo izrazitejša in trajnejša individualnost, nego si lahko to zamišljamo...

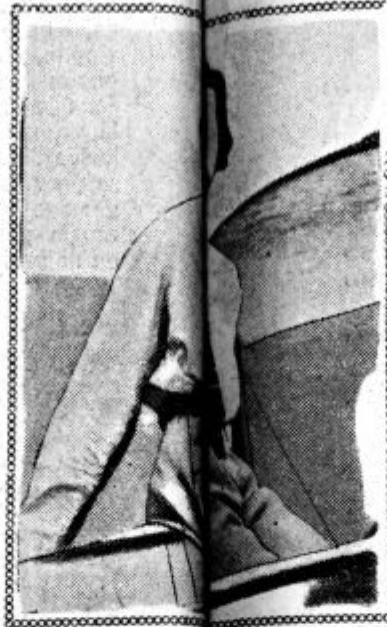
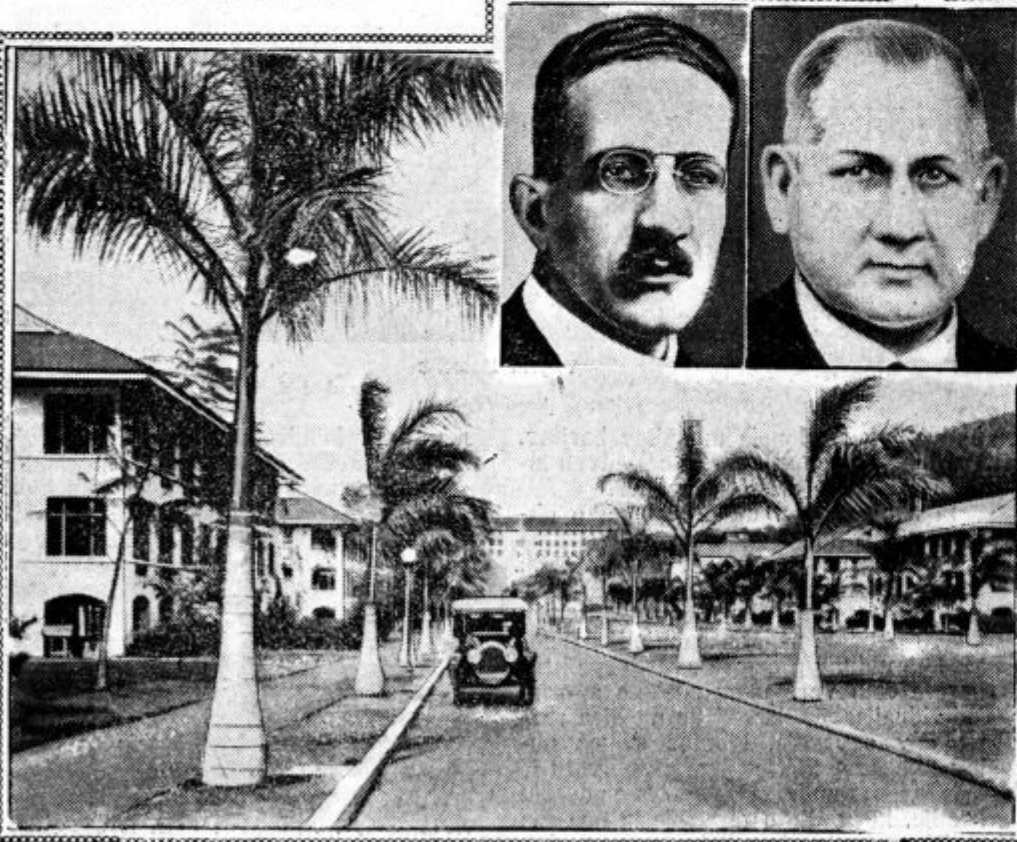
Tvoj številki je priloženo kazalo za osmo knjigo »Življenja in svet«

Vas izrozanke v »Življenje in svet« so delo Marje Tecklenborg

DOGODKI V SLIKAH

Levo zgoraj: Maršal Petain, vrhovni poveljnik francoske vojske. — Poleg: Holandska prestolonaslednica Julijana in švedski princ Sigvard se bosta baje zaročila. — V sredi: Amy Johnson, ki je sklenila poleteti iz Londona čez Berlin, Varšavo in Moskvo v Peking. — Spodaj, cesta in vladno poslopje v Panama City (zgoraj dr. Alforos, novi državni predsednik in Aresemona, dosedanji predsednik, ki se je moral med dveurno revolucijo odpovedati svojemu mestu.

Bolgarska pošta je izdala o priliki poroke kralja Borisa s Yvanno znamke z glavama kraljevega para. — Spodaj: Na ta je večje zanimanje za loterijo nego za revolucijo. — Mehaničar ponesrečenega zrakoplova »R 101«, Leech, ki se je ten način rešil, je za silo okreval in bo spremljal kapitana, ki hoče doseči nov hitrostni svetovni rekord avtomobilov.

KRIVDA ELIJA MILONGA

Spisal Ivan Podržaj

Roman

I nadaljevanje

Nastopila je Flora Milonga. Črnotaska zagorele polti. Troje parovih peres ji je vihralo okoli ledij. Ples afriških črncev. Gostje so rinili naprej. Njena umetnost je oživila pleše. Celó varuh javne morale je stopil na prste in zadrževal sapo.

Elij je ostal v loži. Ni mu bilo do afriške umetnosti v koži italijanske balerine.

— Parlez vous français? se je oglasil za njim nežen ženski glas.

Elij se je ozrl.

Bila je pevka, koje sliko je bil videl na vzporedu.

— Malo. Za silo.

Drobna brinetka z velikimi steklenimi očmi je gledala na mizo in vprašala:

— Niste sami?

— Ne.

Elij se je zavedal, da bi moral govoriti drugače. Prijaznejše, lepše.

— Ali vam je žal?

— Drugod ni prostora, se je popravil in se nasmehnil.

Brinetka se je naslonila nanj in rekla:

— Pridite k nam!

Z milobno kretnjo je pokazala v smeri blagajniškega pulta.

Njen dotik in močan parfum sta zmedla Elija, ki je bil že obžaloval, da je izrekel nepremišljeno besedo in se tako spustil v pustolovščino z neznano tujo žensko.

— Ne ostanem dolgo, se je pokesal.

Pevka se je odmaknila. Nič ni rekla, samo dvoje velikih oči se je uprlo vanj. Opazila je svoj vpliv nanj. Stopila je bliže, se zazibala v bokih in mu zašepetala:

— Pridite!

Segla mu je v roko in odhitela za krogom strastnih gostov, ki so občudovali italijansko balerino.

Elij je gledal za njo in prijeten občutek je spremljal njegove oči.

Flora Milonga je zaključila svoj ples. Navdušeno ploskanje in kričanje. Bis! Bis! so rjaveli gospodje. Gruča mladeničev je dvignila plesalko na rame in jo postavila na oder. Ploskanje se je zgostilo v en sam krik navdušenja. Luči so ugasnile in odbijač svetlobe je krvavo pordečil dvorano. Orkester je zasviral: Mir gehört die ganze Welt... Gostje so spremljali gošbo s petjem, cepetom in tleskom. Ko je končala, so jo mladeniči odnesli iz dvorane. Mlad gospod v fraku in z rdečo rožo v gumbnici je stopil na podij in z ostudno visokim glasom naznanil konec vzoreda ter sporočil, da more in sme zdaj vsak gost plesati z umetnicami. Godba je zaigrala arijo iz operete »Cirkuška princesa«.

Elij je vstal med zadnjimi zvoki foxtrota in se ogledal po dvorani. Stopil je za steber in iz teme opazoval okolico pri blagajniškem pultu. Na kraju okrogle mizice pod vladarjevo sliko je sedela s prekrižanima nogama pevka Mary, kadila cigareto in se živahno pogovarjala z dvema

damama iz svoje družbe. V kratko ostriženih, kodrastih laseh se ji je blestel nekaj diadem, ki ga prej ni opazil na njej. Čez pleča je imela ogrnjen rdeč prozoren šal in z levico je vrtela široko belo pahljačo.

Ko so se gostje divili italijanski plesalki in jo s poželjivimi očmi spremljali, ležečo na ramenih mladeničev, se je Elij približal pevki, ki ga je prijazno sprejela in mu velela sesti poleg sebe. Brez predstavljanja se je zapletel v razgovor z njenima tovarišicama. Prva je bila debela in lena, druga vitka in prožna. Komaj je sedel nekaj minut v njih družbi, že je izrazila debeluška željo po vinu. Mary je s kolenom lahko sunila Elija, ki je naročil steklenico burgundca.

— In zame čašico benediktinca! je velela Mary natarkarju.

— In ti, Viola? je vprašala vitko damo.

Viola je koketno potegnila z roko preko čela in rekla:

— Ne vem, če smem oškodovati gospoda.

Elij je nehote oplazil z roko žep z listnico in dejal:

— Izvolite, gospodična.

Mary se je zasmejala:

— Natarkar, prinesite naši sramežljivki čašico kartuzijanca!

Natarkar se je s pritajenim nasmehom ozrl na Elija in izvršil naročilo.

Ko sta dami popili svoj liker, je velela Mary prinesiti še dva kozarca za vino. Vnel se je zabaven razgovor. Elij je večidel poslušal in gledal pevko, ki ga je zdaj pa zdaj pogladila po roki.

Prišli so gospodje in prosili dame za ples.

— Ali plešete? je vprašala Mary Elija.

— Žal, ne.

— Potem moram z drugimi. Ne smem odreči.

In vse tri so odšle s svojimi kavalirji.

Elij se je obrnil proti plesnemu podiju in sledil vsaki kretnji pevke. Videl je, kako se razgovarja s svojim kavalirjem, priletnim gospodom, samskim odvetnikom, ki se je večkrat ozrl po njem. Opazil je njene ostre poglede, ki so švigali nanj liki strelice in izdajale njeno sladohlepnost.

Užival je njeno milobo, čarobnost njenega telesa, obenem pa je čutil nekaj tesnega, ki se mu je plazilo v dušo. Živel je trenutku in odganjal misli na ostalo življenje.

Ko so odplesali in se je Mary vrnila na svoje mesto — tovarišici sta še kramljali s svojima gospodoma — jo je prijel za roko in jo hotel poljubiti.

Mary je naglo odmaknila roko in rekla skoro ironično:

— Gospod! Če se ne motim, zdi se mi, da ste... oboževalec alkohola.

Elij se je čutil užaljenega. Pozabil je, da je v baru, v razigrani družbi, da sedi poleg njega kabaretna artistka. Z resno kretnjo je dejal:

— Gospodična, če bi vedel, da mislite slabo...

Mary se je dotaknila z ustnicami kozarca, ga ponudila njemu in rekla:

— No, kaj bi bilo?

Elij ni mogel skriti prijetnega presenečenja s kozarcem.

— Hvala. Marv! je rekel in izpil do dna.

— Ali radi pijete? Veliko? Pogosto? Vsak dan?

— Redko. V družbi.

— Torej sem se motila?

— Krivico ste mi storili! In zakaj ste rekli to?

Že se je bila nasmehnila in hotela nekaj reči, ko sta prišli dami. Debeluška je tožila, da je zaspana, Viola jo je zadrževala in pogledovala zdaj Elija zdaj Mary. Slednjič je rekla:

— Mary, danes sem jaz na vrsti.

— Le spočij se, draga!

Viola je vstala in se poslovila.

Elij je čakal, da pride kdo po debeluško, ki je pričela zdehati in se dolgočasiti. Vse njeno obnašanje je izdajalo, da je rojena za lahko delo. Nemirno se je ozirala po bližnjih mizah in iskala z očmi moških, ki so se vdajali alkoholu.

Nalik lahnemu vetriču v soparni noči se je nenadno oglasila mehka plunka. Elij se je ozrl po orkestru in videl na deski — sliko svoje dame. Obrnil se je k njej in jo vprašal:

— Vendar ne boste še peli?

Mary ni utegnila odgovoriti. Odložila je šal, ga položila na njegova kolena in že je bila na odru.

Mehki zvoki plunke so spremljali sentimentalno osladno pesem, ki jo je pela Marv v pozi ciganke.

— Vam je všeč? je vprašala Elija debeluška.

— Stara pesem.

— Kaj pesem! Mary mislim.

— Čedna ženska.

— Haha! Čedna, pravite? Čedna je lahko vaša žena, toda Mary ... Mary je božanska!

— Lepa je.

— Torej vam je všeč?

Elij je molčal in gledal Mary, ki se je zdela utrujena. Vprašal je debeluško:

— Ali ni bilo rečeno, da je vzpored končan?

— Gospod ne zahaja v bar? je vprašala v odgovor debeluška s prisiljenim naglasom.

— Gospod že zahaja, kadar ga je volia, se je pošalil Elij.

— Nisem vas še videla. Ali ste se domenili z Mary morda?

Debeluška se je primaknila k njemu, prijela šal, ki ga je imel Elij na kolenih in ga vrgla čez stol.

— Zmečkal se bo, je rekel Elij, vzel šal in ga skrbno obesil na kljuko v kotu.

— Kaj vam je do šala? Ali se tako hitro zaljubite? Ali ste se domenili z Marv? ... Nocoj ni prosta.

Zadnje besede je izgovorila tiše in se še bolj primaknila k njemu.

Elij je privzdignil glavo in gledal v strop. Nocoj ni prosta ... Tako torej ... In ta je prosta! je sunil s pogledom debeluško, ki si je natočila vina. In kaj boče Marv? Čemu me je zvalila sem?

— Nocoj? To se pravi, kdaj? je bolj zamrmral nego izgovoril.

— Pri nas je to nocoj. Jutri se pravi pojutrišnjem, je razložila debeluška ter mu položila s prstani in zapestnicami okovano roko na koleno.

Elij je hotel biti obziren. Trpel je njeno roko na svojem kolenu in gledal Mary.

Gostje se niso zanimali za njeno petje. Pili so in se zabavali med seboj. Sami mogotci po žepu. V njih družbi so bili tudi nemogotci, ki so srkali kaplje z njihovih bogatih miz.

Lezginka

Poslednje delo Fridtjofa Nansena je *Skozi Kavkaz k Volgi*. Ko je opravil svoj posel pri armenskih beguncih — glej o tem njegovo presljudivo knjigo *Osleparjeno ljudstvo* — se je po ovinku vračal preko kavkaških sovjetskih republik v rodno Norveško. Bistre oči ga niso kljub 66 letom niti na tem zadnjem potovanju pustile na cedilu. Marsikaj je opazil pri divjih gorjancih in njegov potopis je vzoren. Evo kratkega primera za njegovo pripovedovanje.

Carinski uradnik, imenovali smo ga »general«, je prišel v naš tabor in nas je hotel pozdraviti v svoji domovini. Veliko mu je bilo do tega, da se prepriča, je li vse v redu in ali se nam izkazuje toliko časti, kolikor zahteva ugled okrožja. Imel se je za najvišjega uradnika v okolici. Ob bedri mu je bingljala mogočna sablja, napravljen je bil po kavkaško, s svetlosivo kučmo iz janjčje kože, z dolgim rokavcem ali čerkesko; po prsih in plečih so mu visele vsakovrstne svetinje in pločevinaste znamke, vmes tudi dva medena ščita za postrežke, s številko 17. Oba ščita iz medu so mu baje podelili iz Stambula, je dejal.

Močno je bil podoben carinskemu nadzorniku, ki je v mojem detinstvu hodil po vzhodni Norveški od dvora do dvora. Pravili smo mu »cesar Dahl«. Ob požaru cerkve v Grueju, ki je zahteval toliko človeških življenj, se mu je bilo zmešalo. On sam je bil še sicer utekel skozi okno, svoje neveste pa ni več utegnil rešiti in je moral gledati njeno jedno kričanje. V poznejših letih je šaril prav tako načičkan in našemljen okoli kakor ta dagestanski carinik. Tudi on je nosil sabljo in preko prsi na širokem pasu nabojnjačo, tudi suknja mu je bila ozaljšana s svetinjami in zvezdami, da celo s plesnimi odznaki iz zlatega papirja. Za nas otroke je bil vselej imeniten dogodek, ko se je prikošatil mimo, slovesno krenil v kuhinjo in tam sedel vsakokrat na isti stol. Zbrali smo se okrog njega in

se čudili njegovi neobičajni opremi, medtem ko je dobil obed in kavo z rjavim kandisovim sladkorjem.

Ni mi znano, zakaj se je našemu dagestanskemu carinarju omračil um. Čudno se me je dojmilo, da se more dušna bolezen pojaviti v čisto enakih oblikah pri dveh tako različnih narodih in dveh tako oddaljenih pokrajinah. Se mar opira to na sličnosti v svojstvih obeh ljudstev ali na splošno enovrstnost človeštva? »General« je povedal, da osorej ni oženjen, ali hoče se vnovič poročiti, samo težko je najti pravo ženo, kajti ženskam se ne sme zaupati.

Kadar je opazil, da nam je česa treba, je okoli stoječim ukazal, naj to nemudoma pripravijo. Ti so se samo smejali, a če so videli, da zares česa potrebujemo, so poslali koga po stvar. »General« se je postavil potlej nekoliko niže ob cesti ter oprezal za slom. Postrežba se mu je zdela vedno prepočasna. Bridko je tožil, da ljudje ne vrše dovolj točno njegovih povelj. Pač težavna reč, ob takih okolnostih držati strumno vajeti vlade.

Dolgo smo počivali. Čez nekaj časa sta prišli dve po evropsko napravljeni gospe s spremstvom vkreber po cesti, ki je držala mimo našega studenca. Zavzel sem se, da tod kdo potuje v zabavo; na take potnike doslej še nismo naleteli. Zatem se je izkazalo, da sta to ženi obeh predsednikov. Vse jih je presrčno pozdravljalo Quislinga in mene so predstavili gospe Korkmazovi, izredno krasni mladi dami, o kateri nisem imel ne duha ne sluha, dasi sva stanovala ob isti steni drug tik drugega v istem nadstropju prezidentove hiše. Gospe sta se ustavili pri nas, dobili preproge za sedenje in »general« jima je posebno pozorno stregel.

V mestu je bila za ta dan napovedana svatba s plesom. Mi bi bili radi prisostvovali slavlju in smo se poslovili od gospe, ki sta rajši ostali pod milim nebom. »General« me je vprašal z evropsko, morda tudi orientalsko viteškostjo, naj li ostane pri studencu in ščiti gospe.

Žal, na poroko smo prispeli prekasno, toda ples je bil na trgu pred džamijo še v polnem tiru. Godlo se je na struniake. Pri plesu sta se gibala vedno po en mož in ena žena v kolobarju

nekaj sedečih, nekaj stoječih gledalcev. Ta ples je kavkaška »lezginka«. Moški v kavkaški noši s kučmo od jagnjetine se je nekoliko časa sukaj v ritmičnih, tesnih korakih in pri tem iztezal roke na obe strani, potlej si je izbral izmed gledalstva družico. Resno, s pol povešeno glavo in spogledljivo sramežljivostjo je pridrobnela predenj, moški je v melce stopical za njo, pa se mu je venomer odmikala. Raj je predočeval, kako moški žensko snubi. Kretnje so spodobne in brez vsake sreposti. Plesač in plesačica sta imela vsak po svoje dokaj naravne milote; on možatost, ona žensko sramnost in meh-

kost. Noge so se gibale lahno in urno ko bobenske paličke v taktu glasbe, telesi sta ostali pri tem v mirnem položaju. Podobnost z našimi norveškimi poskočnicami bode v oči. Pri možu enaka krepka prožnost, ista ljubkost in rahlost pri dekletu. Le ritem in lega nog sta drugačna. Tudi ne prime pri lezginki mož soplesalke ter je ne suče v krogu, kakor pri poskočnem plesu. Na vzhodu bi bil tako tesen dotik med pripadniki obeh spolov v javnosti nemogoč.

Solnce je zapadalo in večerilo se je. Visoko z minareta se je razlegal muzikin tožni poziv k molitvi. (K)

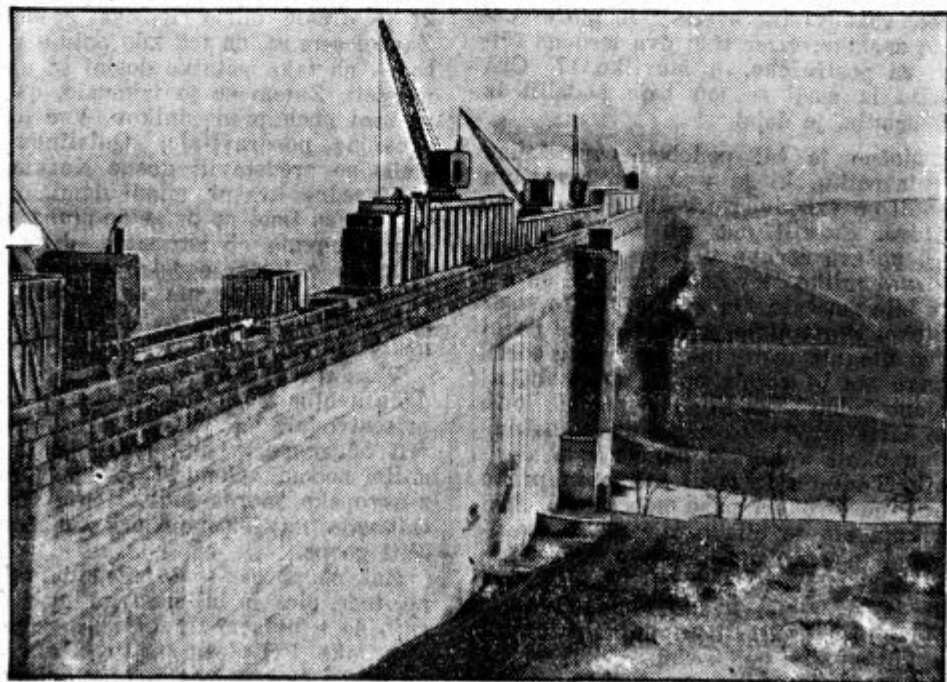
Moderna tehnika kroti mokri element

Velikanski jezovi in dolinske pregrade

Ameriški inženjer Martin Damm iz Alabame je zbral nekaj prav zanimivih podatkov o največjih vodnih napravah na svetu, ki služijo za namakanje zemljišč, za ladje-

plovbo in proizvodnjo električne energije.

Največji jez na svetu je pregrada Sennar na Modrem Nilu, ki je dolga 3000 metrov. Ogromne zidine jezu so

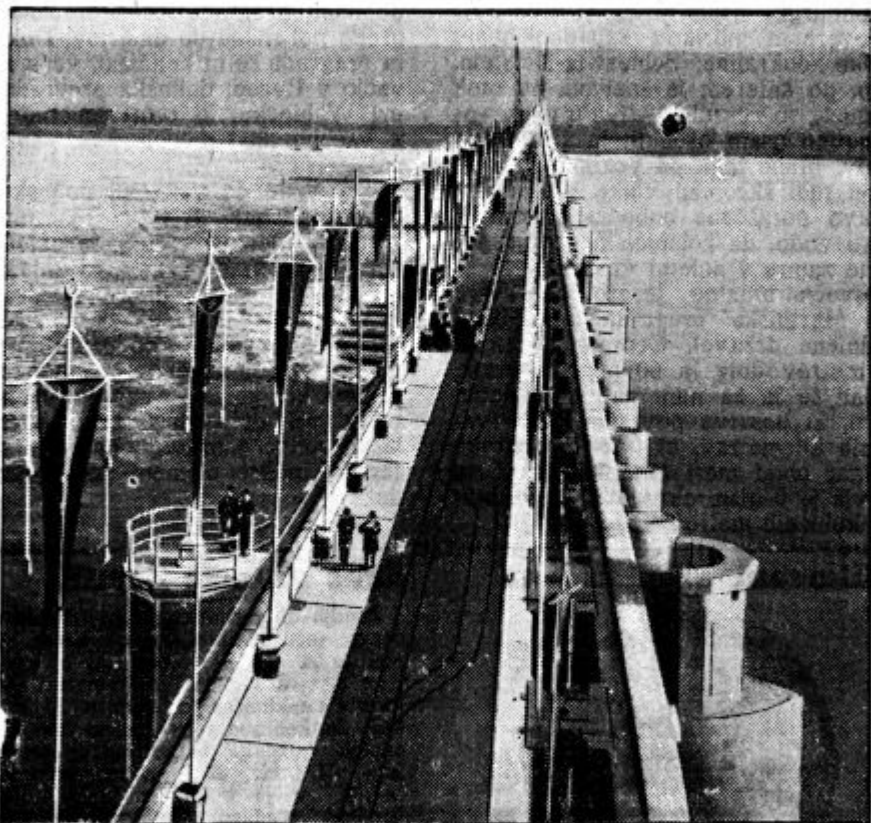

Nidd Ball jez pri Bradfordu na Angleškem zajezuje 10 milijonov litrov vode

30 metrov visoke in zajeze vodovje modrega Nila, tako da naraste za 20 metrov. Na ta način nastane velikanško jezero, ki iz njega po potrebi spuščajo vodo skozi 152 zatvornic v spodnjo rečno strugo in deloma tudi na okolišna polja. Jez so zgradili v prilično kratki dobi štirih let in je veljal skoro 3 milijarde dinarjev. Služi pa v glavnem za namakanje ozemlja med Belim in Modrim Nilom, tako zване Džezirske ravnine, ki so jo z namakanjem spremenili v bogato plodno zemljo, katere pridelki bodo stotero poplačali izdatke za napravo jezua.

čunajo, da se bo s popolno izrabo zajezeno vode površina žitnih polj v Egiptu posedmerila. Asuanski jez je visok 34 metrov. Zidine so debele pri vrhu 12, pri znožju pa 35 metrov. Vse naprave so veljale preko 2 in pol milijarde dinarjev.

Za namakanje province Bombay v Indiji služi 1700 metrov dolgi Lloydov jez pri Bhadgarju. Zanj so porabili skoro milijon kubičnih metrov kamna in betona. S prestreženo vodo so spremenili 350.000 hektarov pustinje v kulturn svet. A to velja le začasno. V načrtu so še nadaljnji jezovi, s pomočjo ka-

Nova velika zajeza Nila v gornjem Egiptu. Nasip je dolg 822 m in je stal ogromne milijone

Nekako 1300 km severno od Sennarskega jezua leži manjši, zato pa tembolj znameniti nilski jez pri Asuanu, ki je povrhu dolg le 1800 metrov. Voda, ki jo zadržuje, se nabira v kotlni, ki je približno tako velika kot Zenevsko jezero in se spušča skozi 180 zatvornic v nižje ležeče porečje. Z Asuanskim jezum so pridobili za poljedelstvo ogromen areal najrodovitnejše zemlje in ra-

terih si obetajo pridobiti v tej pokrajini še nadaljnjih 5 milijonov hektarjev plodne zemlje za pridelovanje riža in bombaža. Te velikopotezne načrte za namakanje je izdelal bivši guverner Sir George Lloyd, čigar ime nosi omenjen prvi jez, ki je z vsemi stranskimi napravami vred veljal okroglo eno milijardo dinarjev. Poljedelski izvedenci cenijo, da se bo z namakanjem vsega

ozemlja dobilo letno za preko ene milijarde dolarjev pridelkov za izvoz.

Za oskrbovanje New Yorka z vodo so zgradili 1400 metrov dolgi Ashornkanski jez v pogorju Catskill. Zidine tega jez se vzpenjajo do impozantne višine 75 metrov in so vse iz betona. Prav tako dolg je tudi jez Conowingo, ki deli reko Susquehanna v severno-ameriški državi Maryland. Oba sta veljala preko dve in pol milijarde dolarjev, čeprav je slednji visok samo 30 metrov.

V čisto druge svrhe služi 11 km dolgi Hindenburgov nasip, ki spaja otok Sylt v Severnem morju z zapadno obalo nemške pokrajine Schleswig-Holstem. Nasip, po katerem je speljana na otok železnica, so zgradili 1927. Po njem vozi dnevno osem osebnih in šest brzih vlakov. Mimo tega pa vozijo poletni po nasipu tudi škropilni vlaki, ki oblivajo s travo poraščena pobočja nasipa s sladko vodo, da zelenje, ki utrjuje nasip, ne zamre v poletni vročini.

Največje umetno jezero na svetu tvori Martinska pregrada v Alabami (Zedinjene države). Čeprav je jez le 600 metrov dolg in 60 metrov visok, vendar se je za njim nateklo umetno jezero, ki pokriva površino 252 kvadratnih kilometrov, ki je 30 km široko in čigar obod meri 1133 km. Za časa deževja je v njem okroglo 2 in pol milijona kubičnih metrov vode.

V evropskih državah ima največje dolinske pregrade nemčija. Sedaj se gradi blizu Saalburga na reki Saali dolinska pregrada Bietloch, ki bo zaježila 215 milijonov kubičnih metrov vode.

Pregradni zid bo visok 63, dolg pa 246 metrov. Njega debelina znaša pri znožju 48 metrov. Reka Saala bo zastajala za njim v dolžini 28 km. Nabrana voda bo služila za uravnavanje vodostaja v sosednih plovnih kanalih, obenem pa za pridobivanje električne energije, ki jo računajo razpečati za približno 350 milijonov dolarjev na leto. Stroški za to dolinsko pregrado so preračunjeni na preko pol milijarde dolarjev. Dokler pa ta pregrada še ni končana, velja za največjo v Evropi dolinska pregrada Eder pri Waldecku, ki tvori umetno jezero z vsebino 200 milijonov kubičnih metrov.

Tej slede po velikosti dohnske pregrade Moehne, ki tvori 130 milijonov kubičnih metrov vsebujoče umetno jezero in pregrada Bober, ki zaježuje 50 milijonov kubičnih metrov vode. Prva je visoka 40, druga pa 48 metrov.

Drugi manjših dolinskih pregrad, umetnih jezer in jezov ni mogoče vseh naštetih, ker jih je preveč. Po vsem svetu, v vseh državah se grade slične orjaške vodne naprave, s katerimi se priteguje mokri element k koristnemu delu.

Odlikovani učenjak

Sir Ernest Rutherford, angleški fizik in odkritelj razdrobljevanja at. omov, je dobil častni naslov lord

Eros se bliža Zemlji

Zemlja dobi snubca, ki ima vabljivo ime, drago vsem zaljubljenecem: Erosa. V resnici je to majhni planet, ki bo ob koncu tega meseca napravil naši materi Geji ljubezniv poklonček iz daljave 26 milijonov km. Za nebesna telesa ni to kdo ve kako znatna razdalja in astronomi pravijo, da izvemši Luno, ni še noben vsemirski popotnik prišel v tolikšno bližino Zemlje. Erosova zvedavost je torej precejšnja in nič ne vemo, ali niso na tej neznani ladji, ki plove po vsemirskem prostoru, od nas popolnejša bitja, ki bi hotela spoznati človeštvo, katero se s plini pripravlja na bodoče pokolje krščanskih soljudi. (Ne zamerite nam, strokovnjaki, tega salto mortale naše fantazije). Vsekako si bomo skušali prihodnji številki bližje ogledati ta planet, ki potuje pod toli vabljivim imenom.

Jean Thomas

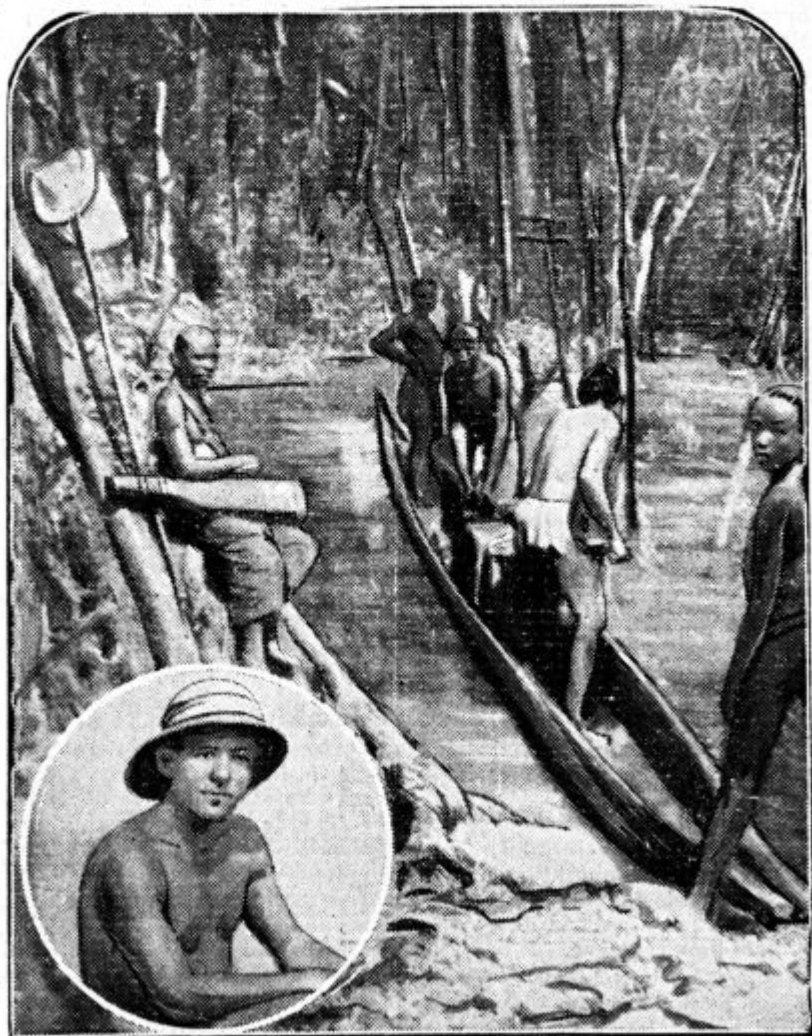
Eno leto v osrednji Afriki

Med črnimi ribiči ob izlivu Konga in ob Čadskem jezeru

Kdor je že doživljal avanture na znanstvenih potovanjih po daljnih deželah. ga z neodoljivo silo vleče vedno spet nazaj.

In tako sem se 1. septembra 1929 v Bordeauxu zopet ukrcal na ladjo, da se po morju prepeljem do Matadija ob Kongu, kjer se začne moja enoletna blodnja po rekah francoske ekvatorialne Afrike od Brazzavilla in Stanley-Poola pa vse do Čadskega jezera.

Že poprej, ko sem popotoval po Gvineji sem izprevidel, da človek lahko shaja s prav skromnimi sredstvi in tako sem tudi to pot odrinil s precej prestradano mošnjo, kakor odhaja množica drugih pogumnih mož v daljne dežele zbirat material za znanost. Med opremo kakršno mora vlečiti s seboj potujoči prirodoslovec, sem imel tudi izvrstno orožje, ki bi mi ga gotovo zavidali vsi primitivni lovci afriškega

Jean Thomas (v krogu) in njegovi čolnarji

pragozdovja in goščavja. Lovske torbe seveda nisem imel. Čemu bi mi tudi bila pri životnosti in zajetnosti povodnih konjev, krokodilov, bivolov, antilop in najraznovrstnejših ptic, ki jih je povsod v izobilju.

Naj še povem, kaj sem prav za prav iskal ob Kongu, na obrežjih Sanghe, Logone, Šarija Ubanga ter na obalah malega Čadskega morja z njegovimi plavajočimi otoki: tjakaj me je poslalo ravnateljstvo prirodoslovnega muzeja v Parizu, hkrati pa kolonialno ministristvo, proučevati tamošnji ribolov. Proučil naj bi, kako bi se dal ribolov pospešiti, kako bi se dalo črnce naučiti boljšega konserviranja rib, da bi se lahko hranila z njimi tudi plemena, ki žive daleč proč od velikih rek in slednjič: da bi postala ta jedača nekoliko sprejemljivejša tudi za evropske želodce tamošnjih naseljencev, ki se jim upira smrdljivo meso, kakršno pripravljajo domačini.

Vprašanje ribolova, nad katerim se je pri nas v Parizu prelilo že toliko črnila, je tu, v ekvatorialni Afriki res velikanskega pomena, čeprav se je ta reč včasih doma kaj čudno tolmačila. Nekateri so n. pr. trdili, da ribojedstvo pospešuje spalne bolezni. Seveda je to le gola utvara, ki izvira od tod, ker živi muha ce ce, ki razširja spalne bolezni, najrajši in v največjih množicah v mokrih krajih. Tisoči in tisoči bolnikov, ki so jih ozdravili v naših afriških zdravstvenih zavodih, pričajo, da ta usodna mušica ni nepremagljiva. Obratno. Tisto kar človeka v tem podnebjju sigurno ugonobi, je pomanjkanje dušikove hrane. Povsod kjer ribolov dobro uspeva, sem imel priliko opazovati, da je bilo ljudstvo dobro razvito in močno. Naletel sem na pravcate atlete, dočim je proč od rek, ki jih penijo puščice in prebadajo harpune, povsod očitna velika fiziološka mizerija. Toda to ni bil namen mojega raziskovanja.

Naročili so mi, naj zberem kolikor moči veliko vrst rib za ihtiološki muzej v Parizu in za laboratorije. Vrh tega pa sem imel nalogo zbirati tudi vsakovrstne druge živali za akvarij in parke kolonialne razstave.

Da svojega pripovedovanja preveč ne zavlečem s tehničnimi podrobnostmi, bom opisal samo glavne etape svojega blodnega življenja med črnimi fetišisti in islamiti. Življenje ribiča, ki onazuje in podučuje, lovca, ki ubija večje in

manjše živali samo za hrano svojim nenasitnim čolnarjem, ki z neverjetno lenobo prepeljavajo svoje ribiške ladjice in čolne, izdobljene iz drevesnih debel, ter nosačem, ki se prestopajo urno samo takrat, kadar jim tornado tuli za petami. Svojevrstno življenje lovca, ki se mora včasih spremeniti tudi v rano celnika, ker bi po svojih močeh rad popravil krivico, ki jo je s kroglo storil miroljubnemu pelikanu ali bojeviti divji gosi, ker je v svoji domišljavosti tako naiven, da si obeta oba še živa prinesiti domov v Francijo.

Pohlevnemu rečnemu piratu in popotniku iz pragozdov se mora tudi oprostiti, da je hodil vedno napol nag in ponavadi tudi gologlav po vročem ekvatorskem solncu, čeprav so se stari naseljenci zaradi tega vedno silno razburjali. Izkušnja me je namreč preverila, da so vsa pripovedovanja o opasnosti tropskega solnca zgolj prazne bajke. Pigmentacija kože, ki jo povzroči solnce, je namreč kakor oklep, ki nas varuje zlovesčega učinkovanja njegovih žarkov. Počasi sem se tako privadil, da sem prenašal žgočo vročino in strupeni mraz z isto lahkoto kakor moji čolnarji in nosači. In če bi me danes spet poklicali na pot, moram reči, da bi se odzval na prvi migljaj, brž ko razdelim stari plen in končam tale potopis. Sedaj naj pa nadaljujem:

V Matadiju, kjer sem čakal na odhod vlaka, ki naj bi me popeljal proti Kinšasi in Brazzavillu, se me je lotil s svojim strupenim jezikom star skeptičen kolonist, ki je bil menda do duše prepojen z žganjem. »Kaj ne, ribolov greste študirat k divjakom«, mi je dejal. »Kako smešna ideja. Bodite praktični in ne zapravljajte časa. Če ste res tako trdovraten ribič, potem se le dobro založite s pijačo. Prav. Ampak vzemite s seboj tudi pošteno porcijo posušenih portugalskih rib za tiste črne gospode. Veste, to je kupčija. In vidite, drugače se taka ekspedicija tudi ne izplača!«

Tako najdete povsod v naših oddaljenih Francijah ljudi, ki jim je menda edini poklic jemati ljudem pogum. Na žalost je takih ljudi, ki jih roka pravice ne more doseči, jako veliko. Treba bi jih bilo izrjavati iz prednjih postojank civilizacije, kakor si človek izpulil trn, ki se mu je zadril v nogu, ali pa pobiti kakor strupeno muho, če sede na roko...

Kmalu pa srečamo še druge termite. One prave namreč, ki jih jedo domačini

obenem z ličinkami, gosenicami in drugo golaznijo, ki jim nekoliko nadomešča pomanjkanje dušikove hrane. Ti termiti katerih mogočne trdnjave se že dvigajo na obzorju, so kaj nadležen mrčes. Prebivalci se jih branijo na ta način, da postavljajo svoje lesene kočice na železne pilote, ker bi jih mravlje drugače spodgrizle.

Toda termiti tudi ne morejo razgristi vsega. Narava je močnejša od njih: prav do njihovih postojank segajo najsprednejši izrastki pragozda.

Sopihajoč se popne vlak na višino kakih sedem sto ali osem sto metrov in

pravi, resnični parnik, ki jih nekaj plove po tej afriški reki.

In kakšen parnik je bil to!... Naš »Colonel Klobbe« na lopatasto kolo, pritrjeno odzadaj je rojen 1898. Dejal bi, da je Fultonov sodobnik. Iz dvajsetega stoletja je na njem prav toliko, kot na njegovem tovarišu »Sembé«, ki nas je pozneje sprejel na krov v Uesu. Prepričan, da bom odslej naprej lahko popolnoma zatajil vsako moderno civilizacijo, sem v skladu s svojim naturalističnim naziranjem in zaradi spodobnosti obdržal na životu samo še kratke otroške hlače.

Domaćinke love ribe v reki Logoni

mi privoščiči v Thyessvillu užitek v obliki hotelskega računa, ki znaša za sobo, skromen obed in senco nekakšne južine 190 frankov. Tukaj je pač lovec tisti, ki je prvi odrt na meh.

V Brazzavillu mi je guverner prigovarjal, naj bi si ogledal ribolov v Gvinejskem zalivu in okolici, zlasti ob izlivu Konga. V velikih kaskadah se preliva ta mogočna reka iz ene kotanje v drugo. Voda v njih se vidi kakor tekoč svinec, pod ekvatorskim nebom, čigar nasičena vlaga nekoliko zastira žarko luč. Reka je silno bogata rib, ki jih pa domaćini love na skrajno primitivne načine. Nočni lov z bakljami se mi je videl bolj podoben bajni beneški noči, kakor pa racionalni eksploataciji tega bogatega zaklada živil.

Tod se nisem dolgo mudil, marveč sem se naglo ukrcal na parnik. Da, na

Na poti proti Mosaki, kjer se steka v Kongo reka Sangha. Karikatura našega parnika zdrzne mimo dveh ladij, ki sta kar črni domaćinov. Na zadnji strani, pri krmilu se kopljejo moški. Tisti, ki čakajo, da pridejo na vrsto, si drug drugemu strižejo lase v obliki podkve, tako da pride še bolj do veljave originalnost njihovih tetoviranih glav. Zenske pa si spletajo lase v povozke drobnih kitič, ki jih spletajo s tolikšno potrpežljivostjo, da se precej vidi, kako ima tukaj čas čisto drugačno mero in ceno kakor pri nas.

Sonja na Dunaju

Ko se odpre za zimsko sezono, zabuča zopet po vseh velikih zimsko-sportnih središčih ime Sonje. Dunaj, Berlin, St. Moritz, Pariz, London in koliko še drugih se poteguje za redko čast, da bi smeli na svojih drsališčih v spodbudo domačih pozdraviti malo Pavlovno na ledu, 18 letno Norvežanko Sonjo Henie. Njena zmagoval-

Sonja Henie

na pot do svetovnega imena je več ali manj znana vsakemu poznavalcu mednarodnih sportnih talentov. Od skromnih začetkov v nežni mladosti se je šibko dekletce po 12. letu skokoma razvilo v veliko umetnico na drsalkah. Osvojila je že par let zaporedoma svetovno prvenstvo v umetnem drsanju ter pustila v žaru svoje slave številne rutinirane nasprotnice daleč za seboj. Danes je njen nastop atrakcija, ki očara vsakogar, in skoraj ni dvoma, da v dogledni bodočnosti nima primerne nasprotnice.

Tik pred božičem je svetla hči hladnega severa osrečila s svojim posetom Dunaj kot domovino svojega partnerja med moškimi, Karla Schäferja. Dunajčani, ki goje za drsanje — tembolj za umetno z godbo — neugnano simpatijo, so sprejeli Sonjo z redkim navdušenjem. Prireditveni prostori so bili trikrat — večkrat se ni hotela žrtvovati — nabiti do zadnjega kotička; vselej ji je ploskalo do 10.000 oseb. Vse kritike so polne hvale v superlativih, kakor si jih izmišljajo le dolgoletni strokovnjaki. Njena zmaga je bila popolna. Ker so se prireditve vršile v luči neštetih obločnic, je ostala njena dražestna podobica v živobarvnih kostumih Dunajčanom še bolj toplo v spominu.

Za časa njenega gostovanja seveda tudi ni bilo brez številnih banketov, čajank itd.,

česar je ob takih prilikah treba, tembolj, če je gost dama. Sonja ni govorila mnogo; najbolj vztrajnim zastopnikom javne »glasnosti« pa je le zaupala nekaj občutkov. Predvsem je hotela naglasiti, da je precej različno, če drsa na prostem ali v kriti dvorani. Zračni odpor zunaj zahteva mnogo večjega napora, tako da se človek precej izmuči. Zato se je dolgo upirala, da bi šla še tretjič na led. Kot običajno se je mala umetnica priloževala še o težkih nalogah svetovne prvakinja, ki mora biti sužnja svoje umetnosti. Treba je ne le stalno paziti na zdravje in formo, temveč žrtvovati marsikatero udobnost, ki jo brez škode uživa običajen zemljan. Seveda ima »poklic« tudi mnogo solnčnih strani, o katerih pa Sonja sploh ne govori. Sem in tja so se začeli zanimati, kako misli z drsanjem na dvoje — za vse življenje. Na taka vprašanja se sramežljivo obrne k materi, ki jo zaenkrat zastopa z vsemi polnomočji. Računati je treba, da je malone rojena na ledu in ni čudno, če ji še ni do toplote...

AKO · SE · NE · VEŠ

Potopljeno gostišče

Ob jezercu Grimsel Hospic, ena najstarejših gostilnic v Evropi. Omenja se že l. 1397. Iz preproste stavbe, kjer je prepotnik v sili dobil čašo mleka s kosom sira in kruha, se je l. 1557. razvila velika gostilna, ki je slovela do 1880, ko je gothardski predor obrnil nase ves promet. V početku septembra t. l. se je pogreznil v vodo most, ki je služil šest do sedem sto let. Gostišče je bilo treba ostaviti. Dolga dvonadstropna zgradba je kljubovala svoje dni ognjeni preskušnji, nazadnje pa je postala žrtev valov. Po daljšem deževju je začelo jezero rasti, nekaj časa za dva metra na dan — in ostanek poslopja je docela izginil pod površino.

Divji mož v Ameriki

V Luizijani so pripravili človeka, ki je živel po zapadnih gozdovih Zedinjenih držav, to je tkzv. back woodman, kakor jim pravijo tam. Ima 82 let, sliši na ime Jean Schexnayder in ume le francoski. Obdolžen je, da je prelomil prohibicijski zakon. Ob tej besedi je obdolženec izrazil po tolmaču veliko začudenje. Prepoved alkohola? Nikdar ni čul o tem in ne ve, kaj stvar pomeni. Razlaga se mu je zdela tako neverjetna, da se je gromovito zakrohotal. Naposled je bil bosopetec — možakar se nikoli ni obuval — spoznan za krivega, vendar sodnik ga je obsodil na pet let... opazovanja. Med obravnavo je ta napol divji Francoz vprašal, ali še traja Secesijska vojna. Predsednik mu je blagohotno povedal, da se je nehala l. 1865.

MIZICA, POGRNISE!

Tedenski jedilni list

Ponedeljek, obed: guljaževa juha, faš'ra ni zrezki, priloga: dušen ohrovt, sadje. **Večerja:** tižolova in zelenina solata s posajenimi jajci; za otroke: koruzni žmitki s čespljam.

Torek, obed: ričet s prekajeno svinjino, kislo zelje in krompirjev piré, jabolka s peno. **Večerja:** krompirjevi svaljki z maslom, solata; za otroke: isto, mesto solate, kompot.

Sreda, obed: na goveji juhi rezanci, z mesom dušeno korenje in rumene kolerabe (skunaj), pražen krompir. **Večerja:** polpeti v omaki in testene vrvice; za otroke: testene vrvice z omako.

Četrtek, obed: grahova juha, svinjske za-rebernice z v.šnjevim zeljem, čespljev kompot. **Večerja:** pljučni štrukelj in solata; za otroke: isto.

Petek, obed: zelenjavna juha, jabolčni zavitek. **Večerja:** leča v omaki in ocvrti krompirjevi rogljiči; za otroke: isto.

Sobota, obed: na juhi jeterni riž, z mesom majaronov krompir, palačinke. **Večerja:** pečenice z grahovim pirejem; za otroke: piré z omako od pečenic in jabolčni kompot.

Nedelja, obed: na juhi ocvrti grah, sočna pečenka z rezanci in solata, ocvrte miši. **Večerja:** telečji paprikaš z vodenimi čmoki; za otroke: žličniki z maslom in drobtinami, kompot.

RECEPTI K JEDILNEMU LISTU

(Količina računana za 4—5 oseb)

Guljaževa juha. V kozici razbelim pol žlice masti in pol žlice drobno zrezane prekajene slanine. Ko porumeni, dam zraven žličico sladke paprike in zaljem nekoliko z juho. Li krompir in pustim prevreti. Nato dam notri 20 dkg na koščke zrezanega mesa, osolim in dušim pokrito toliko časa, da je meso skoro mehko. Po malem zalivam. Ko se vsa vlaga izduši, potreseem nekoliko z moko. Ko porumeni, zalijem s krompirjem in dam zraven 3—4 olupljene, na kocke zrezane krompirje, in pustim pokrito polagoma vreti še toliko časa, da se krompir zmehča.

Koruzni žmitki. 7 decilitrov vrelega osoljenega mleka žvrkljam s 3½ dec litri koruznega zdroba. Ko se ohladi, primešam en rumenjaki in od beljaka sneg. Zmes vložim v pomazan pekač v za prst debelo plast. Nato pa potisnem v testo po tri prste vsaki sebi kuhane in od kosti odločene odcejene česnje in lepo rumeno spečem v pečici. Pečeno dam na krožnik in potreseem s sladkorjem.

Jabolka s peno. 6 kisljih jabolk olupim in zrežem na krhle. Z nekoliko vode in žli-

ce sladkorja jih dušim toliko časa, da se razkuhajo, zgostijo in porumenijo. Za dišavo dam malo cimeta in limonine lupnice. Nato jih naložim na globok krožnik in jih pustim ohladiti. Na hladne pa naložim sneg od dveh beljakov, kateremu primešam 7 dkg presejanega sladkorja. To postavim v topla pečico, da se sneg strdi. Servira se lahko toplo ali mrzlo.

Sočna pečenka. 60 dkg govejega mesa od notranjega stegna ali od kosti in maščobe odločene bržole naložim v snažno krpo, potolčem in nasolim. Nato vzamem tako kozico, da or'ide meso na tesno vloženo. (Če je kozica prevelika, povežem meso z nitjo, ki jo odstranim, preden dam na mizo). V kozico dam najprej prekajene slanice, zarumenim na nji eno ali dve zrezani čebuli dam zraven en na rezine zrezan koren, košček zelene in korenino petršilja, par zrn popra in lovorov list. Nato položim meso, in ko se zapeče od vseh strani, ga zalijem z vročo vodo, toliko da je meso skoro pokrito, pokrijem ga in dušim v pečici približno 2 uri. Medtem meso parkrat obrnem in po potrebi še zalivam, da se vlaga nikoli popolnoma ne izsuši. Ko je meso mehko, ga preložim v drugo posodo, odstranim maščobo, kar je je preveč od omake, ostalo precedim na meso. Na goščo v kozici pa dam pol žlice moke, zalijem z juho ali krompirjem, dodam pol žlice paradiznikove omake, pokuham, nato pa pretlačim k mesu. Pustim pokrito na robu štedilnika do serviranja. Preden dam na mizo, zrežem meso na lepe rezine, zložim na podolgast, gorak krožnik in oblijem z omako.

Polpeti v omaki. 20 dkg govedine in 15 dkg sveže svinjine zmeljem in dam v skledo. Primešam dve žlici v mleko namočenih drobtin, eno celo jajce, sol, poper in krehelj ali dva zmečkane česnje. Iz tega oblikujem drobne cmočke in jih na masti ocvrem. Na mast, ki ostane od cvrenja, dam eno žlico drobno zrezane čebule in pol žlice moke. Ko to porumeni, zalijem z juho, dodam pol žlice paradiznikove konzerve, nekoliko popra in pokuham, da je omaka gladka. Nato vložim notri ocvrte polnete in pustim, da počasi vro do serviranja.

U.a.

Popravi: V romanu na str. 17 čitaj po 32. vrsti: »... zvedel to novice naravnost od Marijke«. Naslednje vrščanje pa čitaj namestu napačnega v vrsti 40. — Na str. 21. je v notici »Slovenska imena na ic pomotoma izostal podpis: A. Mikuš. — Na str. 22. čitaj v naslovu »Transportni trak...« in ne tlak.

Zanimivosti iz medicine

O-noge se zravnajo ko sveča

Prof. Hass odgovarja na vprašanje: ali je mogoče O-noge tudi še pri odraslem popraviti? takoje: Seveda; toda le kirurgično. Če ima malo dete O-noge, se še lahko te same po sebi v teku rasti popravijo. V tej dobi so namreč kosti še v stalni prezidavi. Na vkrivljeni plati se kostna gmošta nanaša, na vzbočeni plati kosti pa odnaša in se tako vkrivljenost sama na sebi izleči. Po 6. življenjskem letu pa ne smemo nikakor več na to čakati, ker bi pričakovali nemogoče stvari. Zato nam ostane za odrasle ena sama možnost, namreč, da izdletimo pod kožo brez bolečin kos kosti do njene polovice in naravnano nogo ter prepustimo naravi sami, da izpolni to zagvozdasto odprtino. Taka operacija ne razočara ne zdravnika in tudi ne bolnika, saj postane celo hudo skrivljena golenica na ta način ravna kakor sveča.

„Sportni zdravnik priporoča“

V »Sportnem zdravniku« čitamo članek dr. Worringena o uporabljanju zdravil v sportno zdravniški praksi, kjer se prav čedno ponorčuje iz nerodne navade, da se priporočajo razni industrijski izdelki kot »higienični« ali pa se prodajajo kot »zdravniško priporočen«. Tu navajamo nekaj citatov. »Cigareta je neprekosljiva za pomirjenje pred tekmo in po njej!« — »Brezalkoholno pivo je trpko in okusno ter nudi sportniku užitek, ga osveži in ga nikoli ne ponori.« — »Pri treningu pijte le X-ikovo kavo: ta obdrži v formi.« — »Pijača sportnikov: Kava X.« — »Vsak sportnik mora paziti, da uživa le neškodljive, telesu prikladne pijače. Vsem sportnikom priporočamo kot tako edino kavo »Z«.

»U-jeve juhe in mesne juhe so kakor ustvarjene za sportnika, ker odstranijo stanje, nastalo zaradi utrujenosti ali izčrpanosti brez sledeče uplahnelosti.« — »Kdor si želi osveženja celega organizma, malo telesne in duševne zmučenosti, ta naj pije V-eliksir.« — »R-ovo na vitaminih bogato planinsko mleko pa znači za sportnika naravno zgoščeno močno hranilo. Kakšna procesija samih krepil in kaj vse naj stori!« — »Pojačanje nevrodinamične delavnosti organizma.« »telesne moči se okrepijo do nezasiškanosti«, »nova sportniška hrana« ..., »redilne soli, železo, fosfor, vitamini...« Celo brez žvekalnega gumija ne gre, kajti »ritmična giba-

nja pri žvečenju prisilijo razdražene živce v miren takt«.

Vse to je prav smešno in prav pripravno, da spravi ob dober glas nazadnje še sportnega zdravnika kot priporočnika takih stvari. »Nemška zdravniška zveza za pospeševanje telesnih vaj« je postavila za to poseben odbor, ki naj presodi reklamne članke sportnih zdravnikov in naj ukrene vse potrebno za odpravo takih izjav.

Karikatura

Lord Reading, bivši indski podkralj je postal vodja angleškega kemijskega trusta.

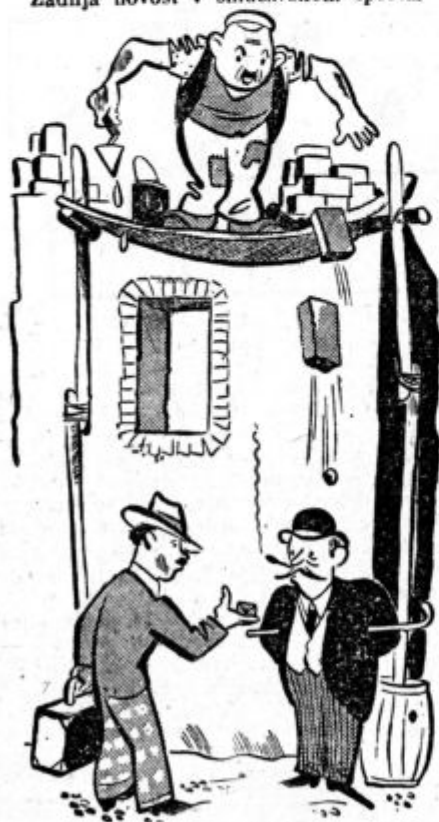

Kako si je zamislil naš karikaturist revolucijo v Panami, v deželi slamnikov...

HUMOR V SLIKAH

Zadnja novost v smučarskem sportu.

»Čemu mi bodo praški zoper glavobol? Vse življenje nisem čutil niti najmanjše bolečine v glavi.«

»No, kaj je rekel zdravnik o vaši pozabljenosti?«
»Da mu moram plačati honorar vnaprej.«

OBCUTLJIVEC

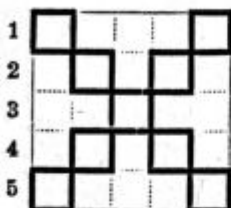
»Slamico ste mi prinesli, natakar, da bom pil. Vi, slišite, zakaj pa mi niste še seno, da bom jedel?«

»Glej utrineki! Poželi si kaj — seveda ne od mene!«

UGANKE IN ZANKE

Magičen kvadrat

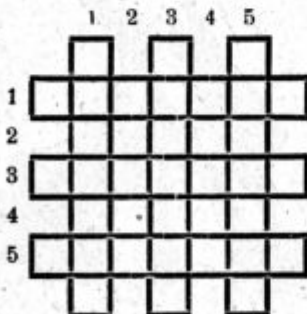
Besede v vodoravnih poljih imajo dvojen pomen: a) z močnejše označenimi polji, b) brez njih. Leva diagonala slov. časopis, desna: del dneva. Besede pomenijo: 1a) mesec, b) števnik — 2a) zlato (lat.), b) roka (nem.), 3a) češko gorstvo, b) teža — 4a) red, pove-lje (frc.), b) pesnitev (množ.) — 5a) vino, b) del magneta.

Črkovnica

1. ljubkost; 2. tekmovali; 3. listek z napisom; 4. toplota; 5. mehkost; 6. mlaka; 7. sredstvo za omanljenje pri operacijah.

Magičen lik

1. visoko število; 2. del roke; 3. darežljiv svetnik; 4. gozdna žival; 5. rastlinoznavec.

Aritmograf

1, 2, 3, 4, 5, 6 — 7, 2 — 8, 6, 9, 6 — 5, 10, 11, 12, 5, 10, 6, 13, 8, 14, 15 — 16, 15, 5, 10, 2 — 13, 6, 9, 3, 6, 5, 2 — 17, 1, 4, 18, 5, 6, 9, 6 — 7, 2 — 8, 13, 2, 19, 13, 2 — 14, 15, 16, 2.

V. Vodnak

KLJUČ

16, 1, 8, 17 = del roke
12, 2, 3, 6 = siromštvo
7, 5, 4, 13 = kraj, kjer meljejo žito
19, 11, 5, 10 = se napravi po delu na dlani
18, 15, 8 = domača ptica
9, 6, 8 = nasečina

Križaljka

Vodoravno: 1 jed — 5 trdilnica — 6. reka v Rusiji — 7 pramati — 10 osebni zaimek — 13 žensko ime — 14 cvetlica — 16 štetje — 18 egip bog — 19. morski ropar — 21 Jolsonovo ime — 22 glavec — 23 sorodnik — 25 mesto v Romuniji — 27. del telesa — 28 sobna oprava — 31 se vidi pri procesijah — 33 domača žival — 36 prebivalec samostana — 37 pokrivalo.

Navpično: 1 pesnitev — 2. frc svojilni zaimek — 3 prislov — 4 mesto na Finskem — 7 pramati — 8 oblika frc gl'oti — 9 dvojica — 11 nikalnica — 12 predplačilo — 13 žensko ime — 14 sledi vojni — 15 posoda — 17 evropsko gorstvo — 19 slika — 20 ravna streha — 22 barj — 24 trdilnica — 26 natrij — 29 beseda (frc.) — 30 čas. doba — 31 no — 32 pesnitev — 34. pesnitev — 35. nota v solmizaciji.

Tudi topot razpisujemo za rešitev vseh nalog pet nagrad v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati najkasneje do 16. t. m.

Rešitve ugank v št. 1. prihodnjšč.